T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

KASTAMONU İLİNDE KADIN EMEĞİ VE İSTİHDAMININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELDA BALCI

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT FİDAN

KASTAMONU 2019

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU İLİNDE KADIN EMEĞİ VE İSTİHDAMININ İNCELENMESİ

Selda BALCI

Danışman	**Dr. Öğr. Üyesi Murat FİDAN**
Jüri Üyesi	**Doç. Dr. Serkan DİLEK**
Jüri Üyesi	**Doç. Dr. Hayrettin KESGİNGÖZ**

KASTAMONU-2019

TEZ ONAYI

Selda BALCI tarafından hazırlanan **"Kastamonu İlinde Kadın Emeği ve İstihdamının İncelenmesi"** adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği/ oy çokluğu** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **İktisat Ana Bilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Murat FİDAN Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Serkan DİLEK Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Hayrettin KESGİNGÖZ Karabük Üniversitesi	.....

24/09/2019

Enstitü Müdürü	Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU	.....

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Selda BALCI

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KASTAMONU İLİNDE KADIN EMEĞİ VE İSTİHDAMININ İNCELENMESİ

Selda BALCI
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat FİDAN

Bu çalışmanın amacı, kadının görünmeyen emeğinin ekonomik sistem içerisindeki öneminin vurgulanması ve bir sektör olarak ev içi üretimin değerinin gösterilmesidir. İkinci bölümde Türkiye'nin istihdam yapısına değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye'de kadın emeği, istihdamı ve toplumsal cinsiyet ayırımına değinilmiştir. Kadının görünmeyen emeğini görünür kılmak için önerilen çözüm yolu, ev içi emeğinin ücretlendirilmesi konusu incelenmiştir. Dördüncü bölümde Kastamonu ilinin istihdam yapısı incelenmiştir. Kastamonu ili kadın istihdamı ve emeği üzerine çalışma yapılmıştır.

Çalışmada ağırlıklı olarak literatür taraması yapılmıştır. Kastamonu Çalışma ve İş Kurumundan veriler alınmıştır. Kastamonu ilinde kadın istihdam durumu eğitim, cinsiyet ve sektöre göre değerlendirilmiştir. Kadın emeğinin görünür olması, kadınların talep ettiği hakları inkar edilemez biçimde desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kadın istihdamı, kadın emeği, Kastamonu

2019, 81 sayfa

ABSTRACT

Master Thesis

INVESTIGATION OF WOMEN'S LABOR AND EMPLOYMENT IN KASTAMONU PROVINCE

Selda BALCI
University of Kastamonu
Graduate School of Social Sciences
Department of Economics

Supervisor: Assist. Prof. Murat FİDAN

The aim of this study is to emphasize the importance of invisible labor in the economic system and to show the value of domestic production as a sector. Turkey has referred to the second row of his structure. In Turkey, women's labor, employment and gender discrimination were mentioned. Clean the invisible labor Fourth district The navy of Kastamonu province is structured. About working on women's employment and labor in Kastamonu province.

The literature was heavily reviewed. Kastamonu receives data from the Labor and Employment Organization. In Kastamonu province, women's assessment status education was evaluated according to gender and sector. The appearance of women's labor and demand rights are undeniably supported.

Keywords: Gender, women's employment, women's labor, Kastamonu

2019, 81 Pages

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince bu tez çalışmamda desteğini ve ilgisini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Murat FİDAN'a, tezime her konuda desteğini esirgemeyen kardeşim Orman Yüksek Mühendisi Seda KARSANDIÖZÜ'ne ve Öğr. Gör. Yasemin KARTAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

Benden desteklerini ve sevgilerini esirgemeyen, en önemlisi beni hayata bilinçli bir birey olarak hazırlayıp bugünlere getiren sevgili aileme sonsuz teşekkürler.

Selda BALCI
Kastamonu, Eylül, 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ivv
ABSTRACT v
ÖNSÖZ vi
İÇİNDEKİLER vii
KISALTMALAR DİZİNİ x
TABLOLAR DİZİNİ xi
1. GİRİŞ 1
2. TÜRKİYE'NİN İSTİHDAM YAPISI VE ÖZELLİKLERİ 3
2.1. İstihdam ve İstihdam ile İlgili Kavramlar 3
2.1.1. Tam İstihdam 4
2.1.2. Eksik İstihdam 4
2.1.3. Aşırı İstihdam 5
2.2. Türkiye'nin İstihdam Yapısı 5
2.2.1. Türkiye'de İstihdamın Sektörel Dağılımı 7
2.2.2. Türkiye'de İstihdamın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı 8
2.2.3. Türkiye'de İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu 10
2.2.4. Türkiye'de İstihdam Oranlarına Göre Meslek Grupları 10
2.3. Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam 11
2.3.1. Kayıt Dışı Çalışanlar 12
2.3.2. Kayıt Dışı İstihdam Şekilleri 12
2.3.2.1. Çalışmalarını hiç bildirmeyenler 13
2.3.2.1.1. Yabancı kaçak işçiler 13
2.3.2.1.2. Çocuk işçiler 14
2.3.2.1.3. Sosyal güvenlik kurumundan aylık/gelir elde edenler 14
2.3.2.1.4. İşsizlik geliri elde edenler 15
2.3.2.1.5. İşverenleri tarafından bildirilmeyen çalışanlar 15
2.3.2.2. Çalışmalarını eksik bildirenler 15
2.3.2.2.1. Deneme süresinde kayıt dışı çalışanlar 16
2.3.2.2.2. Bir kamu kurumuna kayıtlı olup diğerine kayıt olmayanlar 16

2.3.2.2.3. İlk işlerinde kayıtlı olup diğerlerinde olmayanlar 16
2.3.2.2.4. Çalışmaları ücret olarak eksik bildirenler 16
2.3.2.3. Mevzuatın kayıt dışı bıraktığı çalışmalar 17
2.3.3. Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdamın Nedenleri 17
2.3.3.1. Ekonomik nedenler 17
2.3.3.2. Sosyal nedenler 19
2.3.3.3. Kamudan kaynaklanan nedenler 19
2.3.3.4. Sosyal güvenlik ve vergi sisteminden kaynaklanan nedenler 19
3. TÜRKİYE'DE KADIN EMEĞİ, İSTİHDAMI VE TOPLUMSAL CİNSİYET AYIRIMI 20
3.1. Kadın Emeği 20
3.2. Emek Kavramı 20
3.3. Kadın Emeği ve İstiihdamı 22
3.4. Kadının Toplumsal Konumu ve Kadın Emeğinin Gelişim Süreci 23
3.5. Türkiye'de Kadın İstihdamı 23
3.5.1. Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı 27
3.5.2. Meslek Grupları 27
3.5.3. Eğitim Durumu 27
3.5.4. Yaş Durumu 27
3.5.5. İşteki Durum 29
3.5.6. Medeni Durum 30
2.5.7. Kayıtlılık Durumu 31
3.6. Kadın İstihdamının Artmasının Önündeki Engeller 32
3.6.1. Aile ve İş Yaşamının Uyumsuzluğu 32
3.6.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Var Olması 34
3.6.3. Eğitim Alanında Karşılaşılan Sorunlar 34
3.6.4. Kadın İstihdamını Arttırmaya Yönelik Düzenlemelerin Yetersizliği 35
3.7. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet 36
3.7.1. Toplumsal Cinsiyet Rolleri 37
3.7.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları 38
3.7.3. Cinsiyetler Arası Eşitsizlik 39
3.8. Kadının Hane İçi Emeği 40
4.KASTAMONU İLİNDE KADIN EMEĞİ VE İSTİHDAMI 42

4.1. Kastamonu'nun Sosyo - Ekonomik Yapısı.....42
4.1.1. Kastamonu İlinin Göç Durumu.....47
4.2. Ekonomi.....42
4.3. İstihdam.....67
4.4. Kurslar 742
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....75
KAYNAKLAR.....78
ÖZGEÇMİŞ.....81

KISALTMALAR DİZİNİ

GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
HİA	Hane halkı İş Gücü Anketi
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İKO	İş Gücüne Katılım Oranı
İO	İş Gücü Oranı
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KATSO	Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Türkiye'nin Genel İstihdam Oranı (2005-2018).....6
Tablo 2.2. Yıllara Göre İstihdam Edilenlerin Rakamı (Bin) (2005-2018).....6
Tablo 2.3. İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı (%) (2005-20018).....8
Tablo 2.4. Türkiye'de İstihdam Edilenlerin Eğitim Düzeyine Göre İşgücü Durumu (Bin) (2005-2018).....9
Tablo 2.5. Kayıt Dışı İstihdam Şekilleri.....13
Tablo 2.6. 2019 Yılı Asgari Ücret Yasal Kesintileri 01.01.2019-31.12.2019 Dönemi.....17
Tablo 2.7. Asgari Ücretin İşverene Maliyeti.....18
Tablo 3.1. Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı (+15, Bin) ve Oranları (%) (2005-20018).....25
Tablo 3.2. Bazı Ülkelerde 15 Yaş Üstü Kadın İstihdamının Nüfusa Oranı (+15, Bin).....26
Tablo 3.3. Kadın İstihdamının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (+15, Bin) ve Oranları 2005-2018.....28
Tablo 3.4. Yaş Aralığına Göre Kadın İstihdam Oranı (%) 2006-2018.....29
Tablo 3.5. Kadın İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı (+15, Bin) 2005-2018.....30
Tablo 3.6. Türkiye'de Medeni Duruma Göre İstihdam Edilen Kadın Sayısı (+15, Bin) ve Oranları 2000-2013.....31
Tablo 3.7. Yıllara Göre Sosyal Güvenlik Kurulu'na Kayıt Olmayan Kadın Sayısı (+15, Bin) 2005-2018.....32
Tablo 3.8. İş Gücüne Dahil Olmayanların İş Gücüne Dahil Olmama Nedenleri (+15, Bin) 2005-2018.....33
Tablo 4.1. Nüfusun Yaşa ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2010-2018).....43
Tablo 4.2. Kastamonu İli Nüfus'un Kır-Kent Dağılımı.....46
Tablo 4.3. Kastamonu İlinin Göç Durumu.....48
Tablo 4.4. İlin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Verileri.....50
Tablo 4.5. Rekabet Gücü Yüksek Sektörler.....50
Tablo 4.6. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Sektörler (2018).....51
Tablo 4.7. TÜİK Verilerine Göre Temel Göstergeler.....52
Tablo 4.8. 2018 Yılı İŞKUR Temel Göstergeleri.....56
Tablo 4.9. İldeki İşsizlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı- (2010-2018).....57
Tablo 4.10. İldeki İşsizlerin Eğitim ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2010-2018).....60
Tablo 4.11. Kayıtlı İşsizlerin Mesleki Dağılımı (2018).....63
Tablo 4.12. Kamu ve Özel Sektörden Alınan Açık İşler ve İşe Yerleştirme.....65
Tablo 4.13. İşe Yerleştirilenlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı- (2010-2018).....67
Tablo 4.14. İşe Yerleştirilenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2010-2018).....70
Tablo 4.15. İşe Yerleştirilenlerin Sektörel Dağılımı (2018).....72
Tablo 4.16. Toplum Yararına Program (TYP)'a Göre İşe Yerleşenlerin Sayısı, (2018).....73

Tablo 4.17. Kurslara İlişkin Veriler Toplamı.....73

1. GİRİŞ

İktisat biliminde kadınlar yok sayılmış, teoriler kadından ve kadın bakış açısından yoksun bir şekilde eleştirilmiştir. Klasik iktisatçılar bu durumu olumlu karşılamaktadır. Kadın emeğini ucuz görerek, ücretin düşük olmasını kabul etmişlerdir. Feminist iktisatçılar ise bu durumu kabul etmemekte, kadının da dahil edildiği teori ve politikaların oluşturulup eleştirilmesini ve bu teorilere kadın yorumunun getirilmesini istemektedirler.

Ana akım iktisadı teorilerinde eril (kıtlık, bencillik, rekabet) bakış açısına yer vermiştir ve dişil (bolluk, fedakarlık, iş birliği) bakış açısını yok saymıştır. Tanımlarında, teorilerinde, konularında kadını dışlamıştır, yer vermemiştir. Tüm kadınları erkeğe bağımlı, ev kadını olarak tanımlamıştır. Adam Smith, Ulusların Zenginliği (1776) eserinde, kadın emeğinin görünmez olduğu düşüncesine yer vermiştir. Say, kadınların ücretinin erkeklerden daha düşük olduğunu belirtmiştir ve bunun sebebi olarak; aile geçiminin erkekler tarafından sağlandığını ileri sürmüştür. Anlaşılacağı gibi ücret eşitsizliği, erkeğin egemen kılınması, cinsiyet ayırımcılığı ve kadın emeğinin yok sayılması 1800'lere kadar uzanmaktadır. Ana akım iktisat, kadınların ev içi üretimini, hane emeğini, ailenin bakımı gibi faaliyetleri görmezden gelir. Ev içinde harcanan emek, ekonomik ve iktisadi olarak bir değer taşımaz ve bu sebeple önemsiz kılınır. Oysaki yeniden üretim için ve mevcut yaşamı sürdürebilmek için hane içi emeğe ihtiyaç duyulur.

Çalışma alanlarında erkeklerin iş gücüne katılabileceği çeşitli meslek grupları var iken, kadınların çalışma alanları öğretmen, hemşire, sekreter, satış elemanı olarak kısıtlanmıştır. Bunun nedeni ise, kadın işi-erkek işi ayırımı yaparak algı oluşturulmuş olmasıdır. Kadınlarımızın geçmiş yıllardan beri "evinin kadını" olarak görülmesi kadına ve kadın emeğine ne derece değer verildiği göz önündedir. Erkeklerdeki imkânın kadınlarda olmaması, kadınların erkekler gibi kolay bir şekilde iş bulup çalışamaması, mal ve mülkün erkeğin üzerine olması; toplumda kadının konumunu ortaya koymaktadır. Türk toplumuna göre, kadın her şeyden önce "iyi bir eş, iyi bir anne" olmalıdır. Erkeklerin ailevi görevleri, fatura yatırmak, araç bakımı, küçük ev

onarımları iken; kadınların görevleri; temizlik yapmak, bulaşık yıkamak, yemek yapmak, çamaşır yıkamak, eş/çocuk bakımı gibi yoğun emek ve zaman ağırlıklı eylemlerdir. Buna rağmen, kadının ev içi üretimi yapmak zorunda olduğu asli bir görev olarak görülmektedir. Erkek lider, ekmeğini kazanan yüce bir varlık olarak görülürken, kadın evde oturması gereken, çocuklarına bakan, evin bakımını yapan ve ev emeği değersiz kılınan bir varlık olarak görülmektedir. İş gücü için "ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi emek arzında bulunan" tanımı yapılırken, kadın ücretsiz ev işçisi olduğundan bu tanımın dışında kalmıştır. Kadının hane içindeki emeği iş gücüne dahil edilmemiştir. Kadın emeği bir kez daha yok sayılmıştır. Kadın emeğinin ekonomiye doğrudan etkisi olmasa da, dolaylı yoldan ekonomiyi etkilemektedir. Örnek verecek olursak; erkeğin işe giderek üretim yapabilmesi için gerekli enerji, para kazanması için günlük yemek, bakım gibi ihtiyaçları kadın emeği ile sağlanmaktadır. Böylece kadın, hem erkeğini yeniden üretime kazandırarak hem de evde ücretsiz çalışarak ekonomiye fayda sağlamaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'de genel istihdam oranları; sektörler, meslek grupları, işteki durum ve eğitim durumuna göre çeşitlendirilerek, incelenmiş ve yorumlanmıştır. Üçüncü bölümünde ise Türkiye'deki kadın istihdamı; istihdamın sektörlere, eğitim durumuna, yaş durumuna, medeni duruma, meslek gruplarına ve kayıtlılık durumuna göre detaylı bir şekilde analiz edilerek; kadın istihdamının artmasının önündeki engellerine ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet konusu ele alınarak; kadının hane içi emeğine değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise Kastamonu ili kadın ve erkek istihdam oranları yaş gruplarına, cinsiyete, faaliyet gösterilen alanlara göre ele alınıp değerlendirilmiştir.

2. TÜRKİYE'NİN İSTİHDAM YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

2.1. İstihdam ve İstihdam ile İlgili Kavramlar

İstihdamın sözcük anlamı, çalıştırma ve kullanmadır. İstihdamın tanımı dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde yapılmıştır. Dar anlamda istihdam; emeğin, insan gücünün ele alınmasıdır. Geniş anlamda istihdam ise; Ülkenin sahip olduğu emek, sermaye, toprak gibi üretim faktörlerinin bir yıl içerisinde kullanılma derecesidir.

İstihdamın çalışma ekonomisi alanında tanımı; belirli bir dönemde bireyin işte çalışması hali olarak yapılmıştır. Tanıma göre istihdam iki gruptan oluşmaktadır; bağımsız çalışanlar ve maaş-ücret karşılığında çalışanlardır (Törüner ve Lordoğlu, 1991: 25).

Güvenliğin sağlandığı devletlerde ekonomik canlılık sürdürülebilir olma özelliğini devam ettirmiştir. Hükümetler ise ekonomik alanda hukuki çerçeveyi belirleyerek ticari hayatı güvence altına alarak başta mülkiyet olmak üzere çeşitli hakların tanımlanması, sözleşmelerin hukuki kuralların uygulanması sağlarlar. Hükümetler gümrük tarifeleri ve vergi muafiyetleri gibi uygulamalar ile iktisadi faaliyetleri teşvik edici ya da sınırlayıcı politikalar belirlerler. Bununla birlikte fiyat ve ücret kontrolleri gibi uygulamalar ortaya koyarak ekonomik faaliyetleri düzenleyici roller üstlenir (Fidan, 2019: 257).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) istihdam edilenleri iş başında olanlar ve iş başında olmayanlar olarak iki gruba ayırmaktadır;

1. İş başında olanlar: Referans dönemi içerisinde en az bir saat iktisadi faaliyet içerisinde bulunan; ücretli, maaşlı, işveren, kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kişilerdir.

2. İş başında olmayanlar: Referans haftası içerisinde işinin başında olamayan kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlardır.

İstihdamla ilgili olan bir başka kavram ise istihdam oranıdır. İstihdam oranı; istihdamın kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. İstihdamda denge; tam istihdam, eksik istihdam ve aşırı istihdam olarak ifade edilmektedir. Bu kavramlar ekonomideki işgücünün çalışma koşullarını belirtmek için kullanılır. (Türkbal, 2005: 382).

2.1.1. Tam İstihdam

Bir ekonomide üretim faktörlerinin tamamının (doğal kaynak, sermaye, emek, girişimci) kullanılması durumuna tam istihdam denilmektedir. Tam istihdamda üretim faktörleri üretim sürecine eş zamanda katılır. Bu tanım tam istihdamın geniş anlamıdır. Dar anlamda ise, iş gücünün istihdam hacmi ile eşitlendiği istihdam durumudur. Genel anlamdaysa istihdam; bir ekonomide belirli bir zaman diliminde çalışmak isteyen kişilerin iş bulduğu ve üretim sürecine katıldığı durum olarak ifade edilir (Mollaibrahimoğlu, 2016: 45).

Ülke, tam istihdamda iken sahip olduğu tüm üretim faktörlerini kullanmaktadır. Ekonomide geçerli ücret düzeyinde sadece doğal işsizlik oranı bulunmaktadır. Ülkede işsizlik oranı hiçbir zaman yüzde sıfır olmaz, çünkü mutlaka friksiyonel veya yapısal işsizlik mevcuttur. Ancak Keynes ülke ekonomisinin tam istihdam milli gelir düzeyinin altında bir noktada yani eksik istihdam noktasında dengeye dengeye geldiğini söyler. Dengenin tam istihdam seviyesinde bulunmaması durumunda ekonomide deflasyonist ve enflasyonist açık dediğimiz durumlar ortaya çıkar (Dilek, 2019: 71).

2.1.2. Eksik İstihdam

Eksik istihdamın da geniş ve dar olmak üzere iki anlamı vardır. Geniş anlamda eksik istihdam, bir ekonomide üretim faktörlerinin tümünün aynı zaman diliminde üretim sürecinde bulunmaması durumudur. Dar anlamda eksik istihdam; ekonomide belirli bir zaman diliminde emek faktörünün üretim sürecine katılmamasıdır. Bu durum toplam iş gücü talebinin toplam iş gücü arzından fazla olmasına sebep olur. Bu da işsizlik sorununu ortaya çıkarır.

Eksik istihdam, "görülebilen eksik istihdam" ve "görülemeyen eksik istihdam" olarak ikiye ayrılmıştır (Kasnakoğlu, 2001: 63). Görülebilen eksik istihdam, çalışma süresinin eksik olduğunu yansıtır. Görülemeyen eksik istihdam ise, üretim faktörlerinin etkili ve verimli kullanılmamasından dolayı ortaya çıkan istihdamdır.

2.1.3. Aşırı İstihdam

Bir ekonomide belirli bir dönemde üretim faktörlerinin eş zamanlı kullanılması halinde, ekonominin daha fazla üretim faktör ne ihtiyaç duyması durumuna aşırı istihdam denilmektedir. Dar anlamı ile aşırı istihdam, ekonomideki emek faktörünün tam kapasitede kullanıldığı halde, ekonominin daha fazla emek faktörüne ihtiyaç duymasıdır. Bu durumda emek, değerlenmiştir. Ekonomi ya emek talep ederek ya da çalışan kişileri daha fazla çalıştırarak istihdamı dengelemek ister.

Aşırı istihdamda eksik istihdamın tersi bir durum söz konusudur. Bir ekonomide tüm faktörler etkin ve verimli kullanılmasına rağmen ekonomide hala iş gücüne talep var ise; bu ekonomide aşırı istihdamın var olduğu söylenebilir (Eyüboğlu, 2003: 12).

2.2. Türkiye'nin İstihdam Yapısı

İstihdamın yapısal olarak analiz edilmesi, ülkede ekonomik durum hakkında gerekli bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır. Türkiye'nin istihdam yapısında; kırsal-kentsel istihdam, formel-enformel istihdam, tarım-sanayi istihdamı olarak ayrışma görülmektedir. İstihdam yapısı; sektörlere göre, eğitim durumuna göre, işteki duruma göre ve kayıt dışılık olarak incelenecektir. Cinsiyet eşitliğinin hakim değerler sistemini sarsacak bir konuma ulaşamadığı ülkelerde aile içindeki cinsiyet temelli işbölümü, iş ve aile arasında bir denge kurmaya çalışan kadının sırtına fazladan yük bindirecek şekilde, geleneksel özelliklerini muhafaza edebilir (Buğra ve Özkan, 2014: 187-188).

Tablo 2.1 *Türkiye'nin genel istihdam oranı (2005-2018)*

Yıllar	Genel İstihdam Oranı (%)
2005	40,6
2006	40,5
2007	40,3
2008	40,4
2009	39,8
2010	41,3
2011	43,1
2012	43,6
2013	43,9
2014	45,5
2015	46
2016	46,3
2017	46,1
2018	47,1

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Anketi, 2005-2015

Tablo 2.1'de Türkiye'de genel istihdam oranları yüzde olarak gösterilmektedir. 2005 yılında %40,6 olan istihdam oranı 2008 yılında karşılaşılan küresel kriz dönemine kadar artış göstermiştir. Krizin etkileri 2009 yılına kadar devam ettiğinden, 2008 yılından sonra istihdam oranı %39,8'e gerilemiştir. 2010 yılı itibariyle canlanan ekonomi ile istihdam oranı da %41,3'e yükselmiştir. Bu yükseliş 2016 yılına kadar devam etmiştir, 2016 yılı istihdam oranı %46,3'tür. 2017 yılında ise istihdam oranı 0,2 puan azalmıştır.2018 yılında istihdam oranı 1 puanlık artış ile 47,1 olmuştur.

Tablo 2.2. *Yıllara göre istihdam edilenlerin rakamı (bin) (2005-2018)*

Yıllar	İstihdam Edilenler
2005	19 633
2006	19 933
2007	20 209
2008	20 604
2009	20 615
2010	21 858
2011	23 266
2012	24 601
2013	24 601
2014	25 933
2015	26 676
2016	27 205
2017	28 189
2018	28 738

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Anketi, 2005-2018

2005-2018 yılları arasında istihdam edilenler rakamsal olarak karşılaştırılmaktadır. 2005 yılında toplam istihdam 19 milyon 633 bindir. 2018 yılına kadar artış sağlanmıştır. İstihdam edilenlerin 2018 yılı itibari ile güncel sayısı ise; 28 milyon 738 bindir.

2.2.1. Türkiye'de İstihdamın Sektörel Dağılımı

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre, istihdamın sektörel dağılımı değişiklik göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde tarımın payı düşük iken, sanayi sektörünün payı istihdamda oldukça yüksektir. Gelişmemiş ülkelerde ise bu durum tam tersidir. Gelişmekte olan ülkelerde tarımın istihdamdaki payının düşmesi ve sanayinin payının yükselmesi beklenir.

Tablo 2.3'te Türkiye'de istihdam edilen sektörlerin dağılımını yüzdesel olarak görmekteyiz. İstihdam edilen sektörün oranı bir ülkede; o ülkenin gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Örneğin; sanayi sektörünün ekonomideki istihdam payının büyük veya küçük oluşu; o ülkenin sanayileşmiş ya da sanayileşmemiş ülke olduğu hakkında bilgi vermektedir. Rakamsal olarak incelediğimizde 2005 yılındaki istihdamın %47,3'lük pay hizmet sektörüne aittir. Hizmet sektörünün içerisinde; lokanta ve oteller, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma, haberleşme ve depolama, mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, sosyal ve kişisel hizmetler, yardımcı iş hizmetleri, toplum hizmetleri yer almaktadır. Bu orana göre, Türkiye istihdam oranının yaklaşık yarısını hizmet sektörü karşılamaktadır. Hizmet sektörü %25,5 ile tarım sektör (tarım, ormancılık, balıkçılık) takip etmektedir. Tarihsel olarak incelediğimizde Türkiye'de tarım sektöründeki istihdamın küçüldüğünü görebilmekteyiz. "Türkiye tarım ülkesidir" önermesi gün geçtikçe geçerliliğini yitirmektedir. Tarım oranı %25,5 düzeyinden %19,6'ya kadar gerilemiştir. Buradaki gerileme, inşaat ve hizmet sektöründe ilerlemeyi göstermektedir. İnşaat sektörü 2005 yılında %5,6 iken, 2015 yılında 7,2'ye yükselmiştir.

Türkiye'ye sanayi ülkesi demek %20'lerde seyreden oranlarla mümkün değildir. Ancak; %20'lik bir sanayileşme vardır diyebiliriz.

Tablo 2.3. *İstihdam edilenlerin yıllara göre iktisadi faaliyet kolları ve dağılımı (%) (2005-2018)*

Yıllar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmet
2005	25,5	21,6	5,6	47,3
2006	23,3	21,9	6	48,8
2007	22,5	21,8	6,1	49,6
2008	22,4	22	6	49,5
2009	23,1	20,3	6,3	50,4
2010	23,3	21,1	6,6	49,1
2011	23,3	20,8	7,2	48,7
2012	22,1	20,5	7,2	50,2
2013	21,2	20,7	7,2	50,9
2014	19,6	21,4	6,9	52,1
2015	20,6	20	7,2	52,2
2016	19,5	19,5	7,3	53,7
2017	19,4	19,1	7,4	54,1
2018	18,4	19,7	6.9	54,9

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Anketi, 2005-2018

2.2.2. Türkiye'de İstihdamın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Bir ülkenin eğitim durumunun, ülke ekonomisinin iş gücü arzını ve talebini karşılamasında önemli bir rol vardır. Ülke ekonomisindeki iş gücünün etkin olarak karşılanması eğitim ile mümkündür. Eğitim ile iş gücünün verimliliği ve niteliği artmaktadır. Eğitim durumu ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında da bilgi vermektedir. Gelişmiş ülkelerdeki iş gücü yapısı incelendiğinde, eğitimli iş gücünün yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'nin eğitim düzeyine göre istihdam oranları incelendiğinde de gelişmişlik hakkında bilgi edinilebilir. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD); eğitim, istihdam ve işsizlik ilişkisini üç önemli gösterge üzerinden açıklamıştır (Kavak, 1997: 21);

1. Eğitim düzeyine göre iş gücüne katılım oranı

2. Eğitim düzeyine göre işsizlik oranı

3. Yaşa ve cinsiyete göre işsizlik oranı

Ülkedeki kişilerin eğitim seviyesi yükseldikçe ekonomiye katılım oranı da yükselmektedir. İş gücünün niteliği ve kalitesi de eğitim düzeyi ile doğru orantılı olarak artmaktadır.

Tablo 2.4. *Türkiye'de istihdam edilenlerin eğitim düzeyine göre işgücü durumu (bin) (2005-2018).*

Yıllar	Okur-Yazar Olmayanlar	Lise Altı Eğitimliler	Lise	Mesleki/Teknik Lise	Yükseköğretim
2005	1 109	12 269	2 349	1 858	2 481
2006	1 062	12 295	2 312	2 059	2 695
2007	990	12 342	2 365	2 157	2 884
2008	960	12 525	2 356	2 212	3 140
2009	1 102	13 031	2 266	2 126	3 419
2010	1 082	15 195	2 294	2 179	3 612
2011	1 147	14 224	2 432	2 297	4 009
2012	1 119	14 277	2 512	2 420	4 493
2013	1 110	14 450	2 609	2 524	4 831
2014	1 097	14 584	2 623	2 544	5 085
2015	1 056	14 650	2 629	2 693	5 593
2016	1 957	16 329	3 100	3 177	6 892
2017	2 027	16 644	3 202	3 371	7 350
2018	1 969	16 735	3 311	3 508	7 676

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Anketi, 2005-2018

Tablo 2.4.'te 2005-2018 yılları arasında Türkiye'de istihdamın eğitim durumuna göre dağılımı rakamsal olarak ifade edilmiştir. Tabloya bakıldığında 2018 yılında 16 milyon 735 bin kişi sayısı ile lise altı eğitimliler istihdamın büyük bir kısmını karşılamaktadır. 2005 yılında lise ve dengi eğitime sahip olanların sayısı 4 milyon 207 bin iken, 2018 yılında bu rakam 6 milyon 819 bine yükselmiştir. Eğitim düzeylerinde istihdama en az katılım sağlayan grup ise yükseköğretimlilerdir. 2005 yılında 2 milyon 481 bin kişi ile istihdama katılımı olan bu grup, 2018 yılında 7 milyon 676 bine yükselmiştir. 2005 yılından 2018'e kadar olan süreçte okur-yazar olmayanların istihdama katılımında önemli bir değişiklik olmamış, aynı düzeyde seyretmiştir. İstihdamda en büyük paya sahip olan lise altı eğitimliler geçen on yıl süre içerisinde daima ilk sırada yer almıştır. Genel olarak eğitim düzeylerindeki 2005 yılı ve 2018 yılları arasındaki değişim aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir;

1. Okur-Yazar olmayan ve istihdama katılan kişi sayısı 1 milyon 109 binden, 1 milyon 969 bine çıkmıştır.

2. Lise altı eğitimlilerin istihdamdaki sayısı; 12 milyon 269 binden, 16 milyon 735 bine yükselmiştir.

3. Lise ve dengi okulda eğitim görüp istihdama katılan kişi sayısı; 4 milyon 207 binden, 6 milyon 819 bine yükselmiştir.

4. Yükseköğretimli olup istihdama katılan kişi sayısı; 2 milyon 481 binden, 7 milyon 676 bine yükselmiştir.

Tabloyu incelediğimizde yıllar ilerledikçe eğitime önem verildiğini görmekteyiz. İstihdamda lise ve dengi düzeylerin ve yükseköğretim görenlerin sayısında artış görülmektedir. Fakat lise altı eğitimlilerin istihdamda on yıl boyunca birinci olması, azalış görülmemesi, istihdamdaki payının artması önemli bir tehlike arz etmektedir. Lise ve dengi okul mezunlarının, yükseköğretim kurumlarından mezun sayısının istihdama katılımları arttığı sürece; lise altı ve eğitimlilere gerek duyulmayacak ve 16 milyon kadar kişi piyasada atıl bırakılacaktır. Bu da işsizliği doğuracaktır.

2.2.3. Türkiye'de İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu

İstihdam oranlarındaki bir diğer önemli gösterge; istihdam edilenlerin işteki durumudur. Gelişmiş ülkelerdeki işte durum göstergelerinde; maaşlı ve ücretli çalışanların sayısının diğer gruplara göre yüksek olduğu görülmektedir.

2.2.4. Türkiye'de İstihdam Oranlarına Göre Meslek Grupları

İstihdamın hangi alanlarda dağıldığını görebilmek için, meslek gruplarını incelemek gerekir. 2018 yılında hizmet satış alanı 1 milyon 901 bin ile en çok istihdam edilen meslek grubudur. Diğer istihdam alanı en yüksek grup ise 1 milyon 810 bin ile nitelik gerektirmeyen işlerdir. 2018 yılında en az istihdam edilen meslek grubu 220 bin ile yöneticilik meslek grubudur. Bir sonraki en az meslek grubu ise 308 bin ile tesis, makine operatörleri, montaj olmuştur. 459 bin ile teknisyen, tekniker, yardımcılar kadın istihdamının az olduğu mesleklerdir. Fiziksel güç gerektiren meslek gruplarında kadın istihdam oranı düşük iken, sosyal ilişkilerin fazla olduğu meslek gruplarında ise oran yüksektir (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı iş gücü anketi, 2018).

2.3. Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam

Türkiye'de kayıt dışı istihdam 1980'li yıllardan sonra özel sektörün ekonomi üzerindeki etkisinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Demir, Yıldız, 2009;10). Kavram ilk kez 1970 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun düzenlediği Dünya İstihdam Raporu'nda "enformel sektör" olarak kullanılmıştır. Kayıt dışı istihdam, "çalışanların yeterli çalışma standartlarına sahip olmadığı, asgari yaş haddi, asgari ücret hakkı, fazla mesai ücreti ve işyeri çalışma standartları gibi konularda düzenlemelere uyulmadan, sosyal güvenlik, vergi ve diğer fonların eksik ödendiği ya da hiç ödenmediği" istihdam türüdür (Ilgın, 1995:39). Genel bir ifadeyle kayıt dışı istihdam, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıt olunmaması durumudur. Türkiye'de üç çeşit kayıt dışı çalışma söz konusudur (Sosyal Güvenlik Kurumu);

"1. Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumuna hiç bildirilmemesi,

2. Çalışma gün sayılarının eksik bildirilmesi,

3. Sigorta primine esas kazanç tutarlarının eksik bildirilmesidir."

Çalışan kişilerin neden kayıt dışılığı tercih etmesinde ki en önemli etken ekonomik sorunlardır. İşsizliğin fazla olması bu durumu desteklemektedir. Kriz dönemlerinde ekonominin bozulmasıyla işsizlik artışı görülmektedir. Bu dönemlerde iş arayışında olan kişiler kayıtlı iş bulamadıklarından dolayı kayıt dışı işlere yönelmektedirler.

Türkiye'de kayıt dışı istihdamın en yoğun görüldüğü sektörler; tarım ve inşaat sektörüdür. Bu sektörlerin dışında küçük işletmeler ve mevsimsel işçilerde de kayıt dışılık görülmektedir. Kayıt dışılığın en fazla görüldüğü gruplar ise; işsizler, vasıfsız işçiler, çocuk işçiler, yabancı uyruklu işçiler, emekliler ve serbest çalışanlardır. Kayıt dışı istihdamın olumsuz etkilerini; devlet açısından, işveren açısından ve çalışanlar açısından olarak üç şekilde incelemek mümkündür. Devlet açısından, vergi kaybına neden olmaktadır. Vergi kaybı ise bütçe açığına neden olmaktadır. Bir başka olumsuz etki ise, sosyal güvenlik sisteminin aktif/pasif dengesi bozulması ve finansal tıkanıklığa neden olmasıdır. İşveren açısından olumsuz etkileri; kendini güvende hissetmeyen işçiler nedeni ile verimliliğin düşük olması, kayıt dışı-kayıtlı işçi

çalıştıran sektörler arasında haksız rekabet olmasıdır. En geniş olumsuz etkiler ise çalışan gruba aittir. Kayıt dışı çalışan kişiler; sağlık yardımlarından, iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından, hastalık sigortasından, yaşlılık ve ölüm sigortasından yararlanamamaktadır. İşsizliğin yoğun olduğu bölgelerde ve illerde, kişiler düşük ücret dahi olsa iş arayışındadırlar. İşverenler de bu durumdan rahatsız olmamakla beraber, sosyal güvencesiz-sigortasız işçi çalıştırmayı tercih etmektedirler.

Türkiye'de istihdam oranlarının doğru bir şekilde denetlenememesi, kamu kuruluşları arasında bilgi iletişiminin sağlanacağı teknik bir alt yapı olmamasından kaynaklanmaktadır.

2.3.1. Kayıt Dışı Çalışanlar

Ülkemizdeki kayıt dışı çalışma oranının yüksek oluşu, hem ülke ekonomisinin hem de sosyal düzeninin dengesini bozmaktadır. Ekonomi açısından; devlet kamu maliyesi adı altında gelir elde edememekte ve gelir kaybına uğramaktadır. Sosyal açıdan ise; kişiler sosyal güvencesiz koşullarda çalışarak, yasal haklarından mahrum bırakılmaktadır.

2.3.2. Kayıt Dışı İstihdam Şekilleri

Kayıt dışı istihdam; çalışmalarını hiç bildirmeyenler, çalışmalarını eksik bildirenler ve mevzuatın kayıt dışında bıraktığı çalışmalar olarak üçe ayrılmaktadır.

Tablo 2.5. *Kayıt dışı istihdam şekilleri*

1. Çalışmalarını Hiç Bildirmeyenler
a. Kendi İradeleriyle Kayıt Dışı Çalışanlar
b. İşverenleri Tarafından Bildirilmeyenler
2. Çalışmaları Eksik Bildirenler
a. Gün Olarak Eksik Bildirenler
b. Deneme Süresinde Kayıt Dışı Çalışanlar
c. Bir Kamu Kurumuna Kayıt Olup, Diğerine Kayıtlı Olmayanlar
d. İlk İşlerinde Kayıtlı Olup, Diğerlerinde Kaydı Olmayanlar
e. Çalışmaları Ücret Olarak Eksik Bildirenler
3. Mevzuatın Kayıt Dışında Bıraktığı Çalışmalar
a. Vergiden Muaf Tutulanlar
b. Standart Dışı Çalışanlar

2.3.2.1. Çalışmalarını hiç bildirmeyenler

Kayıt dışı istihdamda en yaygın görülen şekil; çalışmalarını ilgili kamu ve kuruluşlara bildirmeyen gruptur. Çalışmalarını hiç bildirmeyenler; kendi iradeleri ile kayıt dışı çalışanlar ve işverenleri tarafından bildirilmeyenler olarak ikiye ayrılmaktadır. Kendi iradeleri ile kayıt dışı çalışan kişileri; yabancı uyruklu işçiler, çocuk işçiler, emekliler, işsizlik geliri elde edenler, sosyal yardım alanlar olarak sıralayabiliriz.

2.3.2.1.1. Yabancı kaçak işçiler

Yabancı kaçak işçilik; "bulunduğu ülkeye vatandaşlık tabiiyeti ile bağlı olmadan, mevcut yasal düzenlemelere uygun oturma, çalışma ve konaklama izni bulunmayan bireyleri ifade etmek için kullanılmaktadır" (Karadeniz, 1999: 416)

Yabancı kaçak kişiler hiçbir şekilde oturum izni, çalışma izni olmadan bir şekilde kayıt dışı çalışması durumunda kaçak işçi konumunda olur. Ülkemize giriş yaparak, süreli veya süresiz olarak çalışmalarının ve ilgili kamu kuruluşlarına bildirilmemesi yasal değildir.

Türkiye'ye ekonomisi bozulan, savaş ortamı olan çevre ülkelerden gelen yabancı sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle Marmara, Ege, Akdeniz ve Doğu Karadeniz'de yabancı kaçak işçiler çoğunluktadır. Türkiye'de yabancı işçiliğin kaydını sağlıklı bir şekilde tutabilmek ve yabancı kaçak işçiliği önlemek amacıyla

2003 yılında çıkarılan "4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun" ile çalışma izni verme yetkisi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2003).

1.3.2.1.2. Çocuk işçiler

Çocuk işçi, resmi gazetede yayımlanan yönetmeliğe öre 14 yaşını bitiren, 15 yaşını doldurmayan ve ilköğretimini tamamlamış kişidir. Çocuk işçi çoğu işverenin özünde ucuz emek olarak görülmektedir. Bu nedenle küçük işletmeler çocuk işçi çalıştırmaktadır. Bu durum genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla çocuklar ucuz bir şekilde sigortasız bir şekilde çalıştırılmaktadır. Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı, 2012 yılında uygulanan Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre 15 milyon 247 bin kişidir. Bu yaş grubundaki çocukların %66,5'i kentsel, %33,5'i kırsal yerlerdedir. Çocukların %91,5'i bir okula devam ederken, %8,5'i okula devam etmemektedir. Yaş grupları itibarıyla, 6-14 yaş grubundaki çocukların %97,2'si, 15-17 yaş grubundaki çocukların ise %74,7'si okula devam etmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, Çocuk İşgücü Anket Sonuçları, 2012).

2.3.2.1.3. Sosyal güvenlik kurumundan aylık/gelir elde edenler

Türkiye'de emekli olan bireylerin bir kısmı iş gücü piyasasında kayıt dışı olarak devam etmektedir. Bu kişilerin kayıt dışı çalışmalarının sebebi, emekli maaşının kesilmemesi ve devletin sağladığı sağlık hizmetlerinden yararlanma isteğidir. Emekli kişiler, hem devletten maaş alarak, hem sağlık hizmetlerinden yararlanarak hem de düşük ücret olsa dahi bir ek gelir elde etmektedirler. İşverenler açısından da emekliler tercih sebebi olmuştur. Çünkü genç bireylere göre daha deneyimli ve tecrübelilerdir.

Emeklilerin dışında, kendi iradeleri ile kayıt dışı çalışan ve çalışmalarını bildirmeyenler rubunda dul ve yetimler de yer almaktadır. Eş/Anne-Baba vefatı ile devlet dul ve yetim kalan kişilere aylık ödeme yapmaktadır. Bu kişiler devlet tarafından alınan bu aylığın kesilmemesi için kayıt dışı çalışmaktadırlar. Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan aylık alarak kayıt dışı çalışan son grup malullerdir. Malullerde

de emekli, dul ve yetimler gibi devlet tarafından aylık almaktadırlar. Bu aylığın kesintiye uğramaması için kayıt dışı çalışmayı tercih etmektedirler.

2.3.2.1.4. İşsizlik geliri elde edenler

İşsizlik sigortası, kişinin kendi isteği dışında işini kaybetmesi durumunda devlet tarafından kişiye ödenen işsizlik maaşıdır. İşsizlik gelirini elde etmek için bir takım şartlar vardır. Bunlar; son 3 yılda en az 600 iş günü sigortalı olarak primin ödenmiş olması, iş akdinin feshinden sonraki gerideki 120 gününün kesintisiz sigorta priminin ödenmiş olması ve sigortalı işsizin İşten Ayrılma Bildirgesi'nin 30 gün içerisinde İŞKUR'a ulaştırması gerekmektedir. 600 gün prim ödemiş olanlara 180 gün, 900 gün prim ödemiş olanlara 240 gün, 1080 gün ve daha fazla prim ödemiş olanlara 300 gün süre ile işsizlik ödeneği verilmektedir. İşsizlik ödeneğindeki artış nedeniyle, işsizken iş bulan kişiler kayıt dışı çalışmayı tercih ederek, işsizlik maaşını da almaya devam etmektedir.

2.3.2.1.5. İşverenleri tarafından bildirilmeyen çalışanlar

İş yerlerinin kurumsallaşmaması, denetimin yetersiz olması ve işsizliğin de artması ile beraber işverenler çalışanlarını Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirmemektedir. Çalışan kesimin eğitimsiz ve yasal haklarını bilmemeleri bu durumu desteklemektedir. Kayıt dışı istihdamın en büyük sorunu, işverenler tarafından çalışanların bildirilmemesidir.

2.3.2.2. Çalışmalarını eksik bildirenler

Kayıt dışı istihdamda karşılaşılan bir diğer sorun, çalışmaları Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildiren fakat eksik gün-ücret olarak beyan edilmesidir. Bu başlığı beş alt grupta toplayabiliriz;

a. Çalışmaları gün olarak eksik bildirenler

b. Deneme süresinde kayıt dışı çalışanlar

c. Bir kamu kurumuna kayıt olup, diğerine kayıtlı olmayanlar

d. İlk işlerinde kayıtlı olup, diğerlerinde kayıtlı olmayanlar

e. Çalışmaları ücret olarak eksik bildirenler

Kayıt dışı istihdamda, çalışmaların hiç bildirilmemesinin dışında çalışmaların gün olarak eksik bildirilmesi durumu da söz konusudur. Çalışan ilgili kuruma kayıtlıdır fakat çalışma süresi eksik bildirilmiştir. Örneğin; çalışma süresi 25 gün iken, 20 iş günü olarak Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirilmesi durumudur.

2.3.2.2.1. Deneme süresinde kayıt dışı çalışanlar

Deneme süresi boyunca işçi, işte başarılı olup olmadığı işveren tarafından denetlenir. İş kanunun 15. maddesine göre hizmet sözleşmelerinde deneme süresi en fazla 2 aydır. Toplu sözleşmelerde ise bu süre 4 aydır. İşveren bu süre bitmesine rağmen ilgili kuruma bildiri yapmayarak kayıt dışı çalıştırmaya devam etmektedir.

2.3.2.2.2. Bir kamu kurumuna kayıtlı olup diğerine kayıt olmayanlar

Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildiren çalışan sayısı ise Gelir İdaresi Başkanlığı'na bildirilmeyen çalışan sayısı arasında fark vardır. Bu grup, kayıt dışı istihdamda çalışmalarını eksik bildiren gruplardan bir diğeridir.

2.3.2.2.3. İlk işlerinde kayıtlı olup diğerlerinde olmayanlar

Ekonomik koşullar nedeni ile Türkiye'de bireylerin bir kısmı ikinci bir işte çalışmaktadır. İlk işlerinde kayıtlı olan bu kişiler, ikinci işlerinde kayıt dışı çalışmaktadır.

2.3.2.2.4. Çalışmaları ücret olarak eksik bildirenler

Kayıt dışı istihdamda, çalışmalarını eksik bildirenler grubundaki son başlık, çalışmaları ücret olarak eksik bildirenlerdir. İşverenler maliyetlerini düşürmek için işçilerinin ücretlerini asgari ücret olarak kamu kurumlarına bildirmektedir.

2.3.2.3. Mevzuatın kayıt dışı bıraktığı çalışmalar

Sigorta mevzuatı bazı çalışanları kayıt dışı bırakmıştır. Bunlardan bazıları; işverenin iş yerinde ücretsiz olarak çalışan eşi, aynı konutta birlikte yaşayan yakınların, 65 yaşadıkları konut içinde yapılan işlerde çalışanlar, ev hizmetlerinde gündelik çalışanlar, tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlardır.

2.3.3. Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdamın Nedenleri

a. Ekonomik nedenler

b. Sosyal nedenler

c. Kamudan kaynaklanan nedenler

d. Sosyal güvenlik ve vergi sisteminden kaynaklanan nedenler

2.3.3.1. Ekonomik nedenler

Kayıt dışı istihdamın en önemli nedenlerinden biri ekonomik nedenlerdir. Ülkenin bozulan ekonomisi ile birlikte işsizlik artış göstermektedir. İşsizliğin artması ile kayıt dışı çalışan kişi sayısı artmaktadır. İşverenler açısından ise kayıt dışı istihdamın artmasının sebeplerinden biri, kayıtlı istihdamın maliyetinin yüksek oluşudur. İşveren neredeyse işçiye ödediği net ücret kadar devlete sigorta primi, gelir vergisi, damga vergisi adı altında ödemeler yapmaktadır. Sigorta priminin ve verginin yüksek olması; işverenleri kayıt dışı işçi çalıştırmaya itmektedir.

Tablo 2.6. *2019 yılı asgari ücret yasal kesintileri 01.01.2019-31.12.2019 dönemi*

(01.01.2019 – 31.12.2019)	
Asgari Ücret	2 558,40-TL
Ssk Primi %14	358,18-TL
İşsizlik Sigortası Fonu %1	25,58-TL
Gelir Vergisi %15	**326,20-TL**
Asgari Geçim İndirimi(*)	191,88-TL
Damga Vergisi %07,59	**19,42-TL**
Kesintiler Toplamı	729,38-TL
Net Asgari Ücret	**2 020,91**TL

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019

NOT: 16 yaşını doldurmamış işçiler için de aynı hesaplamalar yapılacaktır. (*) Asgari geçim indirimi tutarı; Gelir Vergisi Kanununun 32. Maddesi uyarınca, işçinin bekar ve çocuksuz olduğu dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Tablo 2.7. *Asgari ücretin işverene maliyeti*

Asgari Ücret	2 558,40
SGK Primi %15,5 (İşveren Payı)	396,55
İşveren İşsizlik Sigorta Fonu	51,17
İşverene Toplam Maliyeti	3 006,12

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019

Tablo 2.6'da asgari ücretin 2019 yılı itibari ile 2 558,40 TL olduğunu görmekteyiz. Fakat bu ücretin işverene maliyeti 3 006,12 TL'dir.

Tablo 2.6 ve 2.7'den anlaşılacağı gibi asgari ücret artışı oldukça, işverenin kamuya ödemekle yükümlü olduğu prim ve vergiler de artacağından; maliyetleri arttıracaktır. İşverenler bu maliyetlerden kaçmak için, ya kayıt dışı işçi çalıştırmayı ya da işçi sayısını azaltarak diğer işçileri daha fazla çalıştırmayı tercih etmektedir.

2.3.3.2. Sosyal nedenler

Kayıt dışı istihdamın nedenlerinden bir diğeri de sosyal nedenlerdir. Kırsal alandan kentsel alana göç, eğitimsizlik, çalışma yaşamındaki değişim gibi nedenleri sosyal etkenler olarak sayabiliriz. 1950 yıllarında kırsal alandan kentsel alana göç artışı yaşanması ile birlikte kayıt dışı istihdam oranları da artmıştır. Kişiler, düşük ücret ve sosyal güvencesiz bir şekilde nitelik gerektirmeyen işlere yoğunlaşmışlardır. Çalışma yaşamının değişmesi de sosyal nedenlerden biridir. İşverenler işçi maliyetlerinden kaçmak için; part-time, kısmi süreli, geçici süreli iş, home office (evden çalışma) gibi seçenekler ile çalışmayı çeşitlendirmiştir. Özellikle hizmet sektöründe bu tarz çalışmalara rastlamaktayız. Hizmet alanında özellikle kadınların sorumluluğunu yüklendiği çocuk ve yaşlı bakımına yer verilmiştir. Eğitim düzeyinin düşük olması kayıt dışı istihdamı destekler niteliktedir. Çünkü bireylerin haklarından, yasal sorumluluklarından, bilgi ve birikimden eksik olması nedeniyle kayıt dışı çalışmayı kabul etmektedirler. Eğitim seviyesinin arttırılması ile kayıt dışı çalışmanın azalması beklenir. Cinsiyet eşitliğinin hakim değerler sistemini sarsacak bir konuma

ulaşamadığı ülkelerde aile içindeki cinsiyet temelli işbölümü, iş ve aile arasında bir denge kurmaya çalışan kadının sırtına fazladan yük bindirecek şekilde, geleneksel özelliklerini muhafaza edebilir (Buğra ve Özkan, 2014: 187-188).

2.3.3.3. Kamudan kaynaklanan nedenler

Kamu kurum ve kuruluşlar arasındaki iletişim kopukluğu ve yeterli bağlantının olmayışı kişileri kayıt dışı çalışmaya/çalıştırmaya itmektedir. Örneğin; Sosyal Güvenlik Kurulu (SGK)'na bildirilen işçi sayısı ile Maliye Bakanlığı'na bildirilen işçi sayısının farklı olması kurumlar arası koordine eksikliğinin bir göstergesidir. Bu da işverenler tarafından özellikle vergi oranlarının yüksek olması ve devlet hizmetlerinden memnun olmaması sebeplerini öne sürerek kayıt dışı işçi çalıştırmasına neden olmaktadır.

2.3.3.4. Sosyal güvenlik ve vergi sisteminden kaynaklanan nedenler

Sosyal Güvenlik Sistemi'nin yetersiz oluşu, kişilere cezai yaptırımı olmayışı, denetimin az oluşu, vergi afları nedeniyle de çalışan kesim kayıt dışı olarak çalışmaya, işverenler kayıt dışı işçi çalıştırmaya devam etmektedir.

3. TÜRKİYE'DE KADIN EMEĞİ, İSTİHDAMI VE TOPLUMSAL CİNSİYET AYIRIMI

3.1. Kadın Emeği

Kadın emeği, işgücü ve istihdam gibi terimlerden farklı olarak kadının çalışmasını tüm yönlerini ele alan, kavramsal ve kuramsal arka planı olan bir kavramdır. Fakat kadın emeği kavramını irdelemeden önce öncelikle "emek" kavramını sorgulamak gerekir. Bu bağlamda, bölümde ilk olarak emek kavramı ele alınmaktadır. Temelini cinsiyete dayalı iş bölümünden alan ve bunu sürdürmeyi hedefleyen, ailede toplumda ve devlette egemen olan patriarkal[1] yapılar ve ideolojiler kadınların eğitim ve istihdama erişimini engelleyerek kadın işgücü arzının sınırlı kalmasına etkili olabilirken, diğer taraftan kapitalist ekonomilerde kadın işgücüne talebi artıran makroekonomik politikalar kadınları ücretli istihdama çekerek kadın emeği üzerinde zıt yönlerde etkide bulunmaktadır (Toksöz, 2012: 217).

3.2. Emek Kavramı

Çalışma, iş, emek ve işgücü kavramları pek çok alanda bir arada kullanılan, özdeş tutulan kavramlar olduğundan, konusu "kadın emeği" olan bu çalışmada bu kavramsallaştırmanın kapsam ve anlamını ortaya konulacaktır. Çalışma tarihsel süreç içerisinde üzerine çok farklı anlamlar yüklenmiş olan bir kavramdır. Örneğin, antik çağda çalışma olgusu genel olarak kölelerin gerçekleştirdiği bir etkinlik olarak görülmüş olumsuz bir bakış açısı ile değerlendirilmiştir. İlgili dönemin başlıca düşünürlerinden Aristo, yaşamını sürdürebilmek için sürekli çalışmak zorunda olanları "köle" olarak tasnif etmiş, söz konusu sınıfı yurttaş kabul etmemiş ve bu sınıfı için farklı bir anayasanın oluşturması gerektiğini savunmuştur. Düşünürlere göre köleler yaşamlarını sürdürebilmek için sürekli çalışmak zorunda olduklarından gerekli liyakat ve yeteneklere sahip değillerdir. Aristokratik bir anayasada ilerleme liyakat ve yeteneğe bağlı olduğundan, kölelere yer yoktur (Aristo, 1993: 77-78).

[1] Patriarka: başka kimseye bağlı olmayan ve bir aile ile bir mülk üzerinde otoritesi olan erkekler, erkek egemenliği (Özkazanç, Alev. , Toplumsal Cinsiyet Temel Kavramlar)

Emek temel üretim faktörlerinden (sermaye, teknoloji, doğal kaynaklar, emek ve girişimci) biridir. Düşünsel ve fiziksel anlamda insan gücü ile ilgili tüm kaynakları ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle emek "mal ve hizmet üretiminde kullanılan kişinin fiziksel ve düşünsel yetenekleri" olarak tanımlanabilir. (Ataş, 2016: 4) Hammaddenin üretim araçları aracılığıyla değiştirilmesinde kullanılan üretim sürecinin olmazlarından olan işgücünü dile getirmektedir.

Emeğin üretim sürecindeki işlevi, farklı düşünürlerin bu kavrama farklı anlamlar yüklemelerine neden olmuştur. Örneğin emek, A. Smith'e göre zenginliğin kaynağı, Marx'a göre üretkenliğin kaynağı, Locke'a göre ise mülkiyetin kaynağıdır. Liberal düşünce sistemin önde gelen kuramcılarından Ricardo, emeği bir mal gibi kabul ederek, emeğin değerinin diğer mallar gibi belirlenmesini savunmuştur. Diğer taraftan Marx'a göre üretimi yapan ve ekonomik değeri yaratan sadece emektir. Marx artı değer kuramıyla da ortaya koyduğu gibi kapitalist sistemde emek gücünün sürekli sömürüldüğü görüşündedir. Marx'ın ekonomik, toplumsal ve siyasal kuramlarındaki temel amacın mülkiyete, özellikle de üretim mallarının mülkiyetine sahip olanların nasıl emek üzerinden geçindiklerini, diğer bir değişle kapitalistlerin emekçileri nasıl sömürdüklerini göstermek olduğunu ifade etmektedir. Marx'ın sömürü olarak nitelendirdiği emeği, Ricardo doğru bulmakta ve işçinin 'boğaz tokçuluğuna' çalışmasını meşru görmektedir (Eröz, 1977:159, Ataş, 2006: 4).

Emek, bireysel sürekliliği değil, türün hayatını ve ortak yaşamın sürekliliğini de garanti eder. Dolayısıyla nitelikleri bakımından emek toplumsaldır. Çünkü üretim, emeğin ürüne dönüştürülmesi süreci sonucunda gerçekleşmektedir. Bu yüzden emek, insanların doğaya yeni ilaveler yapmada yararlandıkları önemli bir üretim faktörü olmakla birlikte emeğin üretkenliğinin nedeni emeğin kendisi değil, insanın emek gücüdür. Bunun sebebi dönüştürülen, emeğin kendisi değil, emek gücüdür. Ülkemizde halk dilinde bu kavram, 'alın teri' kavramıyla ifade edilmektedir.

Emek gücü[2], kendi geçim ve yaşam alanlarını üretmekle tükenmeyen, tersine bir 'artık' yani kendi 'yeniden üretimi' için gerekli olanın daha fazlasına üretme gücüne

2 Marx'ın "emek gücü" dediği kavram insanın kendisini, bedenine ilişkin tasarrufunu bedeni enerjisi üzerindeki tartışma götürmez sahipliğini ifade etmektedir (Arendt, 2003:11)

sahip insani güçtür. Emek gücünden bahsedilmesinin nedeni, üretim esnasında tükenmemesidir. Aslında yapılan yok etme değil, dönüştürmedir. Örneğin, ekmek üretirken buğday yok edilmez. Buğday ekmeğin içinde varlığını şekil değiştirerek de olsa korur. Dönüştürülen şey emek olduğundan, üretim yapmayla emek tükenmez.

Emek kavramı yarattığı ilişki biçimleriyle de her zaman toplumsal bir nitelik göstermektedir. Günümüz sosyal hayatında hemen her şey emek etrafında toplanmakta ve çözümlenmektedir (Dönmezer, 1990: 339). Bu nedenle araştırmamızda emek kavramı, toplumsal yaşamda yarattığı ilişki biçimlerini de ortaya koyması açısından farklı yaklaşımların bütünü içinde ele alıp değerlendirmektedir.

3.3. Kadın Emeği ve İstihdamı

Bir toplumu oluşturan kadın ve erkeklerin ortak çabalarının ürünü ortak yaşamın ürünüdür. Fakat 'emek' kavramı daha çok erkek nüfusa işaret etmektedir. Ayrıca 'kadın emeği' kavramlarının kullanılması, bu durumun en açık göstergelerindendir. Bununla birlikte kadın ve çocuk işçilere ödenen ücretlerin, erkek işçilere ödenen oranla daha az olması da bu düşünceyi pekiştirmektedir.

İnsanların olguları ve nesneleri, benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırılmaları, onların asli özelliklerindendir. Bu nedenle insan türünün de kadın ve erkek şeklinde cinsiyet farklılıklarına göre gruplandırılmaları doğal ve gereklidir. Her farklılaştırma çabası, aslında bir gruplaştırma, her gruplaşma ve gruplaştırma, temelde bir farklılaştırma denemesidir (Güvenç, 1984: 248). Üzerinde durulan nokta, cinsiyet farklılıklarından yola çıkılarak oluşturulan gruplara farklı değerler atfedilmesi ve onların farklı konumlarda değerlendirilmeleridir. Net bir ifadeyle cinsiyetler arasında yapılan ayrımcılıktır. Bu ayrımcılık en azından insan ilişkilerinde sorunlara yol açabileceği ve toplumsal refahı arttırmanın temel faktörlerinden olan emeğin yarısından (kadın emeği) yeteri kadar yararlanmama riskini artıracağı açıktır.

Kadınlık ve erkeklik kavramları, sadece cinsiyetleri dile getiren sözcükler olmayıp aynı zamanda toplumsal statüleri de gündeme getiren sözcüklerdir. Günümüzde kadın ve erkek statülerinin denk olmadığı birçok düşünür tarafından vurgulanmaktadır. Bazılarına göre bu eşitsizliğin altında üretim ilişkileri, bazılarına göre kültür ve

bazılarına göre de biyolojik farklılıklar yatmaktadır. Kadın-erkek eşitsizliği ile üretim ilişkileri arasındaki bağlantıyı araştırmanın en uygun yolu, üretimin bilinmediği avcı-toplayıcı topluluklara bakmaktır.

Uygarlık tarihi incelendiğinde, kadınların üretim sürecinin içerisinde yer aldığı görülecektir. Ancak sanayi öncesi dönemlerde üretim, hane içerisinde yapılmaktaydı. Sanayileşmeyle birlikte üretim, hane dışında yapılmaya başlamıştır.

Ülkemizde kadınlar, ev içinde ve ev dışında resmi istatistikleri yeterince yansımayan sınırlı biçimde formel ama çoğunlukla da enformel sektörün bir parçası olarak üretime katıldıklarından araştırmamızda kadın emeği ve kavramı kadınların ev içi ve ev dışı tüm üretim etkinliklerini içerecek biçimde kullanılmıştır.

3.4. Kadının Toplumsal Konumu ve Kadın Emeğinin Gelişim Süreci

Toplumsal yaşamın kadınlar ve erkekler tarafından birlikte paylaşılan bir süreç olması, kadının ve erkeğin toplumsal konumlarının da birbirleriyle ilişkili olarak açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Nitekim kadının toplumsal konumunu belirleyen temel öğe, tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar ulaşan cinsiyet temelli işbölümüdür.

Bu iş bölümü ile avcı - toplayıcı topluluklarda avcılık erkeğin, toplayıcılık ise kadının görevi olmuştur (Güvenç 1984: 253). Kadınlar toplayıcılık görevi ile bitkileri yakından tanımış, tarım (neolitik) devriminin başlatılmasında da etkin rol oynamışlardır.

3.5. Türkiye'de Kadın İstihdamı

Kadın istihdamı, ülkelerin gelişimi ve kalkınması için kadın istihdamı önemli ve kritik konulardandır. Kadının çalışması yalnızca kişisel olarak bireysel bir kazanım değil, ülke açısından da sosyal ve ekonomik bir kazanımdır. Kadınlara karşı kültürel olarak biçilen roller, toplumun cinsiyetçi bakış açısı, geleneksel yargılar, eğitimsizlik ve aile içerisinde yüklenen sorumluluklar gibi birçok faktör kadınların iş gücüne katılmalarının önündeki engellerdendir. Bu nedenle ülkemizde erkek istihdamı kadın istihdamına göre fazladır, kadın istihdamı azdır. Çalışma yaşamına kadınlar ve erkekler eşit şartlarda katılmamakla beraber, eşitsizlik çalışma alanlarında da devam

etmektedir. Cinsiyete karşı ayırımcılığı net bir şekilde oranlar aracılığıyla meslek gruplarındaki, sektörlerdeki eşitsizliklerde görebilmekteyiz. Bu durum, kadının istihdam alanlarının daraltılmasına ve vasıfsız işlere yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği adlı 2018 yılı raporunda Türkiye, kadının iş gücüne katılımında 149 ülke arasından 130. sırada yer almıştır. İş gücüne katılım oranları kadınlarda %33,8 ve erkeklerde %72,1'dir. 2015 yılında Türkiye ücret eşitliğinde (eşitsizliğinde) ise 82. sırada yer almıştır. Ülkemizde bir kadın yaptığı iş karşılığında 1 ABD doları kazanırken, erkekler aynı işin karşılığında 2,56 ABD doları kazanmaktadır.

3.5.1. Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı

Türkiye'de istihdam edilen kadınların iktisadi faaliyet gösterdiği sektörleri Tablo 3.1.'de görmekteyiz. 2005 yılında 5 milyon 108 bin kadın istihdama katılmıştır. 2005 yılında kadınların istihdama katılım oranı yüzde 19,92'dir. Tarım sektörü istihdam edilen faaliyet alanında 2 milyon 367 bin kişi ile birincidir. Kadınların tarım sektöründeki istihdam oranları 2011 yılına kadar artar iken, 2011 yılından sonra bir kırılma yaşanarak azalış görülmektedir ve istihdam eden kişi sayısı 2 milyon 944 bindir. Tarım dışındaki diğer üç sektörde 2011 yılında (hizmet, inşaat, sanayi) artış görülmektedir. Tarım istihdam oranları gelişmekte olan ülkelerde azalırken, hizmet ve sanayi sektöründeki istihdam oranlarında artış görülmektedir. Türkiye'de de 2005 yılında sanayi sektöründe istihdam eden kadın sayısı 821 bin iken, 2015 yılı sonunda 1 milyon 269 bin olmuştur. Hizmet sektörü 2005 yılında en fazla istihdam edilen ikinci sektör iken, 2015 yılında 4 milyon 554 bin ile birinci sektör olmuştur. Tarım sektöründeki azalış ve hizmet sektöründeki artış durumunu; kırsal kesimden kentsel kesime göç eden kadınların, tarımdan hizmete geçmiş olmaları ile açıklayabiliriz. Çünkü hizmet sektöründeki alt alanlar (Ulaştırma, depolama, konaklama, yiyecek hizmetleri, gayrimenkul faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetleri vs) kadınlar için daha uygun görülmekte ve tercih edilmektedir. İnşaat sektörü 2005 yılında 28 bin iken; 2018 yılında 82 bine yükselmiştir. İnşaat sektörü 2008, 2010, 2014 yılında düşüş yaşanmıştır. Genel olarak Türkiye'de kadın istihdamı hizmet sektöründe yoğunlaşmıştır.

Tablo 3.1. *Kadın istihdamının sektörel dağılımı (+15, bin) ve oranı (%) 2005-2018*

Yıllar	Tarım	Tarım(%)	Sanayi	Sanayi(%)	İnşaat	İnşaat(%)	Hizmet	Hizmet(%)
2005	2 367	6,78%	821	5,63%	28	3,49%	1 892	4,02%
2006	2 295	6,57%	824	5,65%	37	4,61%	2 103	4,47%
2007	2 288	6,55%	827	5,67%	35	4,36%	2 205	4,69%
2008	2 354	6,74%	838	5,75%	42	5,23%	2 362	5,02%
2009	2 446	7,00%	862	5,91%	39	4,86%	2 524	5,36%
2010	2 724	7,80%	966	6,63%	56	6,97%	2 680	5,70%
2011	2 944	8,43%	1 004	6,89%	54	6,72%	2 973	6,32%
2012	2 872	8,22%	1 031	7,07%	57	7,10%	3 350	7,12%
2013	2 826	8,09%	1 019	6,99%	62	7,72%	3 851	8,18%
2014	2 533	7,25%	1 235	8,47%	79	9,84%	3 839	8,16%
2015	2 070	5,93%	1 269	8,71%	67	8,34%	4 554	9,68%
2016	2 384	6,83%	1 239	8,50%	83	10,34%	4 606	9,79%
2017	2 471	7,07%	1 278	8,77%	82	10,21%	4 897	10,41%
2018	2 353	6,74%	1 363	9,35%	82	10,21%	5 220	11,09%

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Anketi, 2005-2018

Ülkemizde kadın istihdamının sektörel dağılım oranlarına baktığımızda 2005 yılında tarım alanında istihdam oranı %6,78 iken, 2011 yılında %8,43'e yükselmiştir. 2018 yılında bu oran %6,74'e gerilemiştir. Sanayi sektörü oranlarına baktığımızda 2005 yılında kadın istihdam oranı %5,63 iken bu oran 2018 yılında %9,35'e yükselmiştir. İnşaat sektöründe ise 2005 yılından 2018 yılına kadar kadın istihdam oranında %7'ye yakın bir artış olmuştur. 2005 yılında %3,49 iken 2018 yılında %10,21'dir. Hizmet sektöründe ise 2005 yılında %4,2 iken yıllar arasında düzenli bir artış olmuş ve 2018 yılında çift haneli rakamlara ulaşarak %11,9'a yükselmiştir. Sektörlere bakıldığında kadın istihdam oranının en fazla olduğu sektör hizmet sektörü, ikinci olarak inşaat sektörü olmuştur. Kadın istihdam oranı en az tarım sektöründedir.

Tablo 3.2. *Bazı ülkelerde 15 yaş üstü kadın istihdamının nüfusa oranı (+15, bin)*

Ülkeler	Yıllar				
	2000	**2010**	**2015**	**2016**	**2017**
İsveç	58,4	58,9	60,6	60,7	60,8
Norveç	58,3	59,7	58,7	58,7	58,7
Danimarka	57,1	55,9	54,2	54,1	54,1
Meksika	38,9	43,2	43,9	44	44,1
Türkiye	24,7	24	27,5	28,1	27,7
Afganistan	14,5	14,7	18,7	19,4	19,5
Mısır	15,6	16,9	16,4	16,5	16,7
Yemen	17,6	4,5	4,5	4,5	4,3

Kaynak: www.ilo.org, 2018

Tablo 3.2.'de farklı gelir gruplarına giren 8 adet ülkenin kadın istihdamının nüfusa oranları yer almaktadır. Dünyada kadın istihdamının en çok olduğu gelişmiş ülkelerden Tablo dünyada kadın istihdamının en çok olduğu gelişmiş ülkelerden İsveç, Norveç, Danimarka ve gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye'yi istihdam açısından yüksek olandan daha düşük olan ülkelere göre sıralanarak sıralanmıştır. Tablo 3.2'de ülke bazında 2000 yılından başlayarak İsveç'te 2000 yılında kadın nüfusunun %58,4'ünün istihdam edildiği görülmektedir. 2017 yılında ise kadın istihdam oranı %60,8'e yükselmiştir. Norveç' te 2000 yılında kadın istihdam oranı %58,3 iken, 2017 yılında %58,7'ye yükselmiştir. Norveç'te kadın istihdam oranı küçükte olsa artış göstermiştir. Danimarka'da ise 2000 yılından 2017 yılına bakıldığında kadın istihdam oranı düşmüştür. Kadın istihdamının oranlarına bakıldığında 2000 yılında %57,1 olan oran 2017 yılında %54,1 e gerilemiştir. İsveç, Norveç ve Danimarka gibi yüksek gelir grubuna giren ülkelerden sonra orta yüksek gelir grubuna giren Meksika ve Türkiye'ye bakıldığında kadın istihdam oranları gerilemektedir. Meksika'da 2000 yılında kadınların %38,9'u istihdam edilirken 2017 yılında kadınların istihdam edilme oranı %44,1'e yükselmiştir. 2000 yılında Türkiye'ye bakıldığında istihdam edilen kadın oranı %24,7 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2017 yılına bakıldığında ise istihdam oranı %27,7 olmuştur. İstihdam edilen kadın oranı artmıştır. Fakat kadının işgücüne katılım oranının çok yükselmemiştir. Günümüzde yaklaşık olarak her dört kadından birinin işgücü piyasasında istihdam edilmektedir. Meksika ve Türkiye gibi orta-yüksek gelir grubuna giren ülkelerden sonra, düşük gelir grubuna giren Afganistan, Mısır ve Yemen

ülkelerinde kadın istihdam oranının düştüğünü görmekteyiz. Afganistan'da 2000 yılından 2017 yılına bakıldığında kadın istihdamında artış yaşandığı görülmektedir. Mısır'da 2000 yılından 2017 yılına kadar kadın istihdam oranında küçük bir artış yaşanmıştır. Yemen'e bakıldığında ise kadın istihdamının neredeyse yok denecek düzeyde olduğunu ve 2000 yılından 2017 yılına düşüş yaşandığı görülmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça kadın istihdam oranı, kadınların işgücü piyasasına katılım oranı artmaktadır.

3.5.2. Meslek Grupları

Meslek; bireyin eğitim ve çalışmalar sonucunda kazandığı ünvanıdır. Meslek grupları gelişmiş ülkelerde, uzun bir eğitim sonucu kazanılmış mesleklerdir. Bu gruptaki meslekler; nitelik, eğitim ve uzmanlık gerektirmektedir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş olan ülkelerde eğitim ve nitelik gerektirmeyen meslek grupları ağırlıktadır. Meslek gruplarının dağılımındaki farklar, cinsiyete dayalı meslek ayrımı ve cinsiyetçi iş bölümü olduğunun bir göstergesidir. Kadınlar uzmanlık gerektiren alanlarda değil, daha çok nitelik gerektirmeyen mesleklerde istihdama katılmaktadır. Bunun nedenini, gerekli eğitim düzeyinde bulunmamaları ile ve iş tecrübelerinin olmaması ile açıklayabiliriz.

3.5.3. Eğitim Durumu

İstihdama katılımın en belirleyici faktör eğitimdir. Küreselleşmenin etkisi ile toplumların bilgi toplumuna ekonominin bilgi ekonomisine dönüşmesi; bilgiye olan ihtiyacı arttırmıştır. Teknolojinin hızla gelişimi ile toplumun beklentileri ve ihtiyaçları değişmiştir. İş alanlarında eğitimli, nitelikli ve vasıflı iş gücü önem kazanmıştır. Ülkemizde eğitim durumuna göre kadın istihdam oranları Tablo 3.3'de ele alınmıştır. Tabloya göre; 2005 yılında en fazla istihdam edilen eğitim durumu; 2 milyon 722 bin ile lise altı eğitimliler olmuştur. Yıllara göre eğitim oranında artış görülmektedir. 2005 yılında 817 bin kişi ile sınırlı kalan yükseköğretim, 2018 yılında 2 milyon 629 bin kişiye yükselmiştir. Ülke istihdamına katılan kadınların eğitim durumlarında birinci yükseköğretim, ikinci ise lise-altı (ilkokul, ortaokul) eğitimdir. Eğitim düzeyi ve ücretleri düşük, enformel sektörde çalışan kadın sayısının azaltılması ancak kadınların

bilgi ve becerilerinin kazandırılacağı eğitim olanaklarının yaygınlaştırılmasıyla mümkündür.

Tablo 3.3. *Kadın istihdamının eğitim durumuna göre dağılımı (+15, Bin) ve Oranları 2005-2018*

Yıllar	A	A(%)	B	B (%)	C	C(%)	D	D(%)	E	E(%)	Toplam(%)
2005	750	7,16%	2 722	5,70%	484	5,83%	334	4,78%	817	3,65%	27,12%
2006	722	6,89%	2 739	5,74%	501	6,03%	383	5,48%	912	4,08%	28,22%
2007	688	6,57%	2 744	5,75%	546	6,57%	396	5,67%	982	4,39%	28,95%
2008	672	6,42%	2 841	5,95%	558	6,72%	427	6,11%	1098	4,91%	30,11%
2009	696	6,64%	3 034	6,35%	528	6,36%	416	5,96%	1197	5,35%	30,66%
2010	771	7,36%	3 410	7,14%	535	6,44%	438	6,27%	1271	5,68%	32,90%
2011	823	7,86%	3 713	7,78%	571	6,88%	460	6,59%	1406	6,29%	35,38%
2012	812	7,75%	3 798	7,95%	608	7,32%	480	6,87%	1611	7,20%	37,10%
2013	817	7,80%	3 899	8,17%	639	7,69%	524	7,50%	1763	7,88%	39,04%
2014	785	7,49%	3 871	8,11%	643	7,74%	535	7,66%	1854	8,29%	39,29%
2015	777	7,42%	3 966	8,31%	645	7,77%	596	8,53%	2074	9,27%	41,29%
2016	707	6,75%	3 574	7,48%	675	8,13%	623	8,92%	2289	10,23%	41,51%
2017	731	6,98%	3 696	7,74%	708	8,52%	669	9,58%	2466	11,02%	43,85%
2018	724	6,91%	3744	7,84%	664	8,00%	704	10,08%	2629	11,75%	44,58%

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İş gücü Anketi, 2005-2018

A: Okur-Yazar Olmayanlar B: Lise Altı Eğitimliler C: Lise D: Mesleki ve Teknik Lise E: Yükseköğretim

Tablo 3.3.'de Kadın istihdamının eğitim durumuna göre istihdam oranlarına bakıldığında okur-yazar olmayan kadın oranı 2005 yılında %7,16 iken bu oran 2018 yılında %6,91'dir. Günümüzde hala okur-yazar olmayan kadın sayısı fazladır. Lise altı eğitimlilere baktığımızda bu oran 2005 yılında %5,70, 2018 yılında %7,84'e yükselmiştir. Lise düzeyi eğitime baktığımızda bu oran 2005 yılında %5,83, 2018 yılında ise %8'dir. Mesleki ve teknik eğitim düzeyinde kadın istihdam oranı 2005 yılında %4,78, 2018 yılında %10,08'e yükselmiştir. Yükseköğretim seviyesindeki kadın istihdamı 2005 – 2018 yılları arası artış göstermiştir. 2005 yılında %3,65 iken 2018 yılında %11,75'e yükselmiştir. Eğitim durumuna göre kadın istihdamının oranlarına bakıldığında en fazla yükseköğretim seviyesinde istihdam gerçekleşmiştir.

3.5.4. Yaş Durumu

Kadın istihdam oranlarını belirleyen bir başka değişken yaştır. Tablo 3.4.'te Türkiye'de kadın istihdamının yaş aralıklarına göre oranları verilmiştir.

Tablo 3.4. *Yaş aralığına göre kadın istihdam oranı (%) 2006-2018*

Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-70
2006	14,2	24,4	27,2	26,4	28,2	26,4	22,1	19,4	16,3	12,8	5,7
2007	13,5	25,1	27,3	27,3	28,2	26,4	22,1	18,9	15,7	13,2	5,8
2008	13,9	25,7	28,3	28	29,6	26,8	23,3	19,6	16,2	13,2	5,7
2009	13,5	25,3	28,8	30	30,1	29	23,9	20,7	17,4	14,3	5,9
2010	13,8	26,9	31,2	31,2	33,2	33,1	26,9	22	18,8	14,9	5,9
2011	14,4	28,5	32,3	33,3	35,4	35	30,6	24	19,8	15,6	6,5
2012	13,4	28,6	33,6	35,3	36,5	37,2	31,6	25,3	19,6	15,9	6,4
2013	13,7	30	34,3	36,4	38	38,5	33,1	25,6	20,1	15,9	6,2
2014	14,3	30,3	36,1	36,9	37,7	37,4	31,5	24,5	19,6	14,9	5,3
2015	15,1	32,1	36,5	37,4	39,4	39,2	33,3	25,8	20,3	14,6	5,8
2016	15,6	31,5	37,4	38,2	40,2	40,6	35	26.1	20,5	15,4	5,4
2017	14,8	31,8	39,1	39,2	41,6	41,6	37,4	28,3	20,9	16,1	5,5
2018	14,2	33	39	39,6	42,4	42,5	38,9	29,5	21,9	16,9	5,8

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İş gücü Anketi, 2006-2018

Tabloya göre 2018 yılında en fazla istihdam edilen yaş aralığı %42,5 ile 40-44, %42,4 ile 35-39 yaş aralığı ikinci en fazla istihdam edilen yaş grubudur. 30- 34 yaş aralığındaki istihdam oranı, %39,6'dır. %39 ile dördüncü en fazla istihdam edilen yaş aralığı 25-29'dur. En az istihdam edilen yaş rubu ise; %5,8 ile +65 yaş ve üstüdür. 15-19 yaş aralığında 2006 yılından 2018 yılına kadar olan süreçte istihdam oranının düşük olması, eğitim süresinin uzamasının ve okullaşma oranının artışının bir göstergesidir.

3.5.5. İşteki Durum

O ülkenin gelişmişlik düzeyini gösteren göstergelerden biri, bir ülkede istihdam edilen grubun işteki durumudur. Tarım sektöründe istihdam oranın yüksek olduğu bir ekonomide, ücretli ve yevmiyeli çalışan kesim azınlıkta iken, ücretsiz aile işçisi oranı yüksek olur. Tablo 3.5'i incelediğimizde 2005 yılında kadın istihdamında 2 milyon 468 bin kişi ücretli veya yevmiyeli çalışırken, 1 milyon 923 bin kişi ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Yıllara göre tüm iş durumlarında artış görülmektedir. En fazla artış ücretli/yevmiyeli ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlarda görülmektedir. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kişi sayısı 2011 yılından itibaren düşüşe geçmiştir. 2018 yılı itibariyle 5 milyon 893 bin kadın işçi ücretli/yevmiyeli olarak istihdama katılırken, 2 milyon 138 bin kadın ise ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Bu

oranlara göre Türkiye'de ücret karşılığında çalışmayan kadın sayısı fazladır. Bu grupta çalışan kadınlar sosyal güvenlikten yararlanamamaktadır.

Tablo 3.5. *Kadın istihdamının işteki duruma göre dağılımı (+15, Bin) 2005-2018*

Yıllar	Ücretli ve Yevmiyeli	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
2005	2 468	50	667	1 923
2006	2 670	69	659	1 859
2007	2 809	75	617	1 855
2008	2 975	77	616	1 927
2009	2 999	77	749	2 045
2010	3 260	83	822	2 260
2011	3 599	87	816	2 472
2012	3 967	93	788	2 460
2013	4 322	94	81	2 403
2014	4 627	94	701	2 266
2015	4 971	95	707	2 286
2016	5 276	112	734	2 190
2017	5 536	112	823	2 258
2018	5 893	112	875	2 138

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İş gücü Anketi, 2005-2018

3.5.6. Medeni Durum

Ülkemizde kadın istihdam oranlarını etkileyen en önemli etkenlerden biri medeni durumdur. Tablo 3.6'de hiç evlenmemiş olarak istihdam edilen sayısı kişi sayısı 2000 yılında 1 milyon 684 bindir. 2002, 2008 ve 2012 krizlerinin etkileriyle bu gruptaki kişilerin kriz dönemi öncesinde istihdamı azalmıştır. Medeni durumu evli olan kişilerin istihdam sayısında 2000 yılından 2005 yılına kadar bir düşüş görülmektedir. 2005 yılı sonrasında 3 milyon 277 bin olan kişi sayısı 2013 yılında 5 milyon 125 bin olmuştur. Boşanmış kişilerin istihdam sayısı, 2000 yılında 91 bin iken, 2013 yılında 354 bine yükselmiştir. Eşi ölen kadınların istihdamı, 2000 yılından 2007 yılına kadar düşüş görülmektedir. 2007 yılından sonra istihdam edilen kişi sayısı yıllara göre artarak 2013 yılında 225 bin olmuştur.

Tablo 3.6. Türkiye'de *medeni duruma göre istihdam edilen kadın sayısı (+15, Bin) ve oranları 2000-2013*

Yıllar	Hiç evlenmedi	Hiç evlenmedi(%)	Evli	Evli(%)	Boşandı	Boşandı(%)	Eşi öldü	Eşi öldü(%)
2000	1 684	7,25%	3 815	6,86%	91	3,52%	211	7,05%
2001	1 646	7,09%	3 999	7,20%	91	3,52%	233	7,79%
2002	1 701	7,33%	4 083	7,35%	104	4,03%	233	7,79%
2003	1 612	6,94%	3 924	7,06%	125	4,84%	230	7,69%
2004	1 439	6,20%	3 300	5,94%	110	4,26%	197	6,58%
2005	1 496	6,44%	3 277	5,90%	134	5,19%	202	6,75%
2006	1 571	6,77%	3 349	6,03%	147	5,69%	191	6,38%
2007	1 587	6,84%	3 421	6,16%	169	6,54%	179	5,98%
2008	1 613	6,95%	3 599	6,48%	193	7,47%	191	6,38%
2009	1 621	6,98%	3 829	6,89%	216	8,36%	206	6,89%
2010	1 701	7,33%	4 268	7,68%	243	9,41%	213	7,12%
2011	1 787	7,70%	4 663	8,39%	278	10,76%	245	8,19%
2012	1 819	7,84%	4 926	8,86%	328	12,70%	236	7,89%
2013	1 937	8,34%	5 125	9,22%	354	13,70%	225	7,52%

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İş gücü Anketi, 2000-2013

Tablo 3.6.'da medeni durumlarına göre kadın istihdam oranlarına bakıldığında 2000 yılında hiç evlenmeyen kadın istihdam oranı %7,25 2013 yılında ise %8,34 olmuştur. Medeni durumu evli olan kadın oranına bakıldığında 2000 yılında %6,86'dır. 2004 yılında bu oran %5,94'e gerilemiş, 2013 yılında ise %9,22'ye kadar yükselmiştir. Medeni durumu boşandı olan kadın istihdam oranına bakıldığında 2000 yılında bu oran %3,52 iken 2013 yılına kadar sürekli bir artış göstermiş ve bu oran 2013 yılında %13,70 olmuştur. Medeni durumu eşi öldü olarak kadın istihdam oranına baktığımızda bu oran 2000 yılında %7,05 iken 2004 yılında %6,58'e düşmüştür. 2011 yılında ise bu oran %8,19 olmuştur.

3.5.7. Kayıtlılık Durumu

Kadın istihdamda, kadınların sigorta kuruluşuna kayıtlılık durumu da önemli konulardandır. Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmaması bireyin kayıt dışı istihdamdır. Düşük ücretli, zamansız, emeğin ucuza mal edildiği, düzensiz, güvencesiz ve nitelik gerektirmeyen işler, kayıt dışı işler bütünüdür. Tablo 3.7.'de kadınların yıllara göre sosyal güvenlik kuruluna kayıtlı olmayanların sayısı verilmiştir. 2005 yılında kayıt dışı çalışan kadın sayısı, 3 milyon 318 iken, her yıl artış göstermiş, 2015 yılında 3 milyon 711 bin olmuştur. Tabloda özelikle dikkat çeken nokta, 2011 döneminde kayıtlı olmayanların sayısında gözle görülebilen bir artış olmasıdır. 2011

yılında 4 milyon 30 bin kadın, kayıtlı olmayarak çalışmıştır. Kriz döneminde kadın, aile bütçesine gelir sağlamak amacıyla kayıt dışı çalışmayı kabul etmiştir. Bu dönemde kadınlar vasıfsız işlerde, enformel sektörde ve 82 tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışmıştır. 2011 yılından sonra kayıtlı olmayanların sayısı 2016 yılına kadar azalma eğilimindedir.

Tablo 3.7. *Yıllara göre Sosyal Güvenlik Kurulu'na kayıt olmayan kadın sayısı (+15, Bin) 2005-2018*

Yıllar	Kayıtlı Değil
2005	3 318
2006	3 310
2007	3 253
2008	3 270
2009	3 426
2010	3 758
2011	4 030
2012	3 959
2013	3 973
2014	3 724
2015	3 711
2016	3 679
2017	3 889
2018	3 801

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Anketi, 2005-2018

3.6. Kadın İstihdamının Artmasının Önündeki Engeller

Türkiye, kadınların iş gücüne katılması bakımından oldukça geride bir ülkedir. Kadınların iş gücüne katılımındaki engeller genel olarak; toplumsal cinsiyet eşitsizliği, aile ve kültürel yapı, eğitim düzeyi düşüklüğü, sosyal ve ekonomik faktörlerdir.

3.6.1. Aile ve İş Yaşamının Uyumsuzluğu

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde toplum tarafından kadınlara ve erkeklere biçilmiş roller mevcuttur. Kadınlar ev işlerinden, çocuklardan, ailevi işlerden sorumlu tutulurken; erkekler iş gücüne katılarak evin geçimi ile yükümlüdür.

Tablo 3.8. *İş gücüne dahil olmayanların iş gücüne dahil olmama nedenleri (+15, Bin) 2005-2018*

Yıllar	Toplam	A	B	C	D	E	F	G
2005	18 936	845	310	12 703	1 472	584	1 966	1 056
2006	19 164	1 019	259	12 409	1 553	651	2 096	1 179
2007	19 464	935	207	12 124	1 598	695	2 029	1 875
2008	19 526	1 019	243	12 186	1 670	682	2 144	1 582
2009	19 466	1 164	67	12 101	1 832	763	2 143	1 397
2010	19 357	1 135	49	11 914	1 912	730	2 156	1 461
2011	19 414	1 092	50	11 872	2 043	772	2 174	1 410
2012	19 581	1 092	51	11 872	2 153	836	2 182	1 316
2013	19 523	1 193	37	11 463	2 221	831	2 360	1 419
2014	20 112	1 501	67	11 589	2 250	824	2 512	1 368
2015	20 056	1 404	68	11 498	2 275	926	2 527	1 359
2016	25 891	1 762	89	11 098	4 541	4 160	4 036	205
2017	25 889	1 627	85	11 133	4 467	4 366	4 009	212
2018	26 110	1 624	155	11 061	4 472	4 536	4 040	222

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İş gücü Anketi, 2005- 2018

A: İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar B: Mevsimlik Çalışanlar C: Ev işleriyle meşgul D: Eğitim-Öğretim E: Emekli F: Çalışamaz Halde G: Diğer

2005 - 2018 yılları arasına bakıldığı zaman ev işleriyle uğraşan kadın sayısında 2018 yılında azalma olmuştur. 2005 yılında yapılan hane halkı tüketici anketine göre 12 milyon 703 bin kadın, ev işleri nedeniyle iş gücüne katılamadığını söylemektedir. 2015 yılında C grubu 11 milyon 498 bin kişiye düşse de; iş gücüne belli nedenlerle katılamayan toplam 20 milyon kadının yarısını oluşturmaktadır. Ev işlerinin aile bireyleri arasında eşit bir görev dağılımı yapılması gerekmektedir. Çalışma yaşamında geçen saat kadar, kadın ev içerisinde zaman geçirmektedir. Temizlik yapmak, yemek yapmak ve bakım işleri gibi eylemlerden kadın sorumluymuş gibi bir algı yaratılması, "kadının yeri evidir" düşüncesi sebebiyle kadınlar iş gücüne katılamamaktadır. Öncelikle çocuk bakımı olmak üzere, ev içerisindeki işler kadınların çalışmasının önündeki en büyük engellerden biridir.

İş ve aile uyumu olmadığı müddetçe kadınların iş gücüne katılması zordur. Kadınlar bu ikilemde ya çalışmayı ya da zorunluluktan çalışmamayı tercih etmektedir. Oysaki devlet, kadının istihdamını arttırıcı politikaları daha gerçekçi bir şekilde düzenleyerek kadına esnek çalışma olanağı sağlamalı, izin politikalarını genişletmeli, en önemlisi kreş ve çocuk bakım olanaklarının yeterli ve etkili olmasını desteklemelidir. Ayrıca çalışan kadınların maaşlarının düşük ya da yüksek olması da kadının çalışmasında bir

etkendir. Düşük ücretli çalışan bir kadın, çocuğunu kreşe vermeyi değil; iş gücü piyasasından çekilerek evde çocuğuna bakmayı tercih eder. Çalışma saatlerinin aile yaşamını aksatıcı bir şekilde olması, kadın istihdamının az olmasının nedenlerinden biridir. Örneğin, 09:00-18:00 saatlerinde çalışan kadının, geriye kalan zamanda ev bakımını (yemek, temizlik, çamaşır yıkama vs.) ve çocuk bakımını yerine getirmesi kadını bedensel olarak zorlamaktadır. Esnek çalışma saatleri ile kadının hem aile içi rollerini yerine getirmesi hem de istihdama katılması sağlanabilmektedir. Çalışan kadınlara sağlanan izinler, istihdam oranının düşük ya da yüksek olmasında belirleyici bir etkendir. Doğum öncesi ve doğum sonrası verilen izinler, emzirme izinleri kadın istihdamını destekleyici izin politikalarıdır. Bu politikalar kadının çalışma yaşamından ve aile yaşamından uzak kalmamasını sağlar.

3.6.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Var Olması

Toplumsal cinsiyet; kadın ve erkeklerin toplumda nasıl olması gerektiğini, görevlerini, rollerini ve toplumsal ilişkilerini açıklayan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinde kadın her konuda erkek karşısında güçsüz olarak görülme; çalışma yaşamında da karşımıza çıkmaktadır. Erkekler vasıflı nitelik gerektiren işlerde iş gücüne katılırken, kadınlar daha çok vasıfsız, eğitim gerektirmeyen, niteliksiz işlerde çalıştırılmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki güç ilişkileri, kadını ikincil konuma itmiştir. Meslek gruplarında da "kadın işi" "erkek işi" olarak ayırım yapılmaktadır. Erkeklerin iş gücü genellikle doktor, mühendis, hakim-savcı, profesör, polis gibi mesleklerde yoğun iken; kadın iş gücü halkla ilişkiler, sekreter, hemşire, insan kaynakları, öğretmen gibi mesleklerde yoğunlaşmıştır. Bu da meslekler arasında cinsiyete göre ayırım yapıldığının bir göstergesidir.

3.6.3. Eğitim Alanında Karşılaşılan Sorunlar

Kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması, iş gücüne katılımlarında ve istihdama dahil olmalarında en önemli sorundur. Eğitim düzeyi düştükçe, kadınlar niteliksiz ve vasıfsız işlerde çalıştırılmaktadır. Türkiye'de 2015 yılı itibariyle kadın okuma yazma bilmeyenlerin oranı %6,44'tür. Kadın okuma yazma bilmeyen nüfus sayısı Türkiye genelinde 2 milyon 644 bin 144 kişidir. 2015 yılında istihdama katılan ve okuryazar olmayan kadın sayısı 777 bindir. Lise altı eğitimliler 3 milyon 966 bin, lise düzeyi 645

bin, mesleki ve teknik lise mezunu olup iş gücüne katılan kadın sayısı 596 bin ve yükseköğretim mezunu olarak istihdamda yer alan kadın sayısı 2 milyon 74 bindir. Küreselleşen dünyada en büyük değişim ve gelişim teknoloji alanında olduğundan, bilgi de sürekli değişim içerisindedir. Bu bilgiye erişmek ve bilgiyi kullanmak ancak yaşam boyu eğitimle mümkündür. Eğitim yalnızla okulla sınırlı kalmayarak her yaşta, her yerde, her zaman kişiye ulaştığında fayda sağlamaktadır. Çalışma hayatında başarılı olan profil, bilgiye erişebilen, kullanabilen ve kendini geliştirebilen kişi profilidir. Kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe iş gücüne katılımı artmakta ve kadın istihdam oranı yükselmektedir. Yükseköğretim mezunu kadınların oranı erkeklerin oranına göre düşük olması, yönetici pozisyonunda yer alamamalarına neden olmuştur.

3.6.4. Kadın İstihdamını Arttırmaya Yönelik Düzenlemelerin Yetersizliği

2002 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun'da "aile reisi" kavramı kaldırılarak evliliği eşlerin birlikte yönettiği bir birlik olarak tanımlamıştır. Evlilikteki tüm temsil hakları erkekte iken, yeni kanundan sonra eşlerin ikisine temsil hakkı tanınmıştır. Fakat toplumsal yapı gereği Türkiye'de kadın ve erkek hiçbir zaman eşit şartlarda olmamıştır. Kadın toplumda, eğitimde, iş gücünde, parlamentoda, akademide ve bir çok alanda ikincil konumdadır. Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği 2018 raporunda, Türkiye 149 ülke arasından mecliste kadın temsili sıralamasında 86. ve bakanlık pozisyonlarında 139. sıradadır. 4857 numaralı İş Kanunu'nda, cinsler arası hiçbir şekilde ayırım yapılmaması gerektiğine ve "eşit işe eşit ücret" ilkesine yer verilmiştir. Dünya Ekonomik Forumu, Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği 2018 raporunda; cinsiyet eşitsizliğinde 149 ülke arasında 130. sıradadır. İş Kanunu'nun 74. Maddesinde analık halinde çalışma ve süt izni konusunda; doğum öncesinde ve sonrasında toplam on altı hafta izin ve isteğe bağlı on altı hafta sonuna ek olarak altı aya kadar ücretsiz izin verileceğine ve bu izinlerden sonra çalışmaya başlanıldığında çocuğunu emzirmek için günde 1,5 saat süt izni tanınacağına yer verilmektedir. Kadının çalıştığı kurum içerisinde bebeğini emzirebileceği emzirme odaları, bakım odaları veya kuruma yakın alanlarda bu bakım hizmetlerini verebilmek adına yurt açmakta devlet ve özel şirketler sorumludur. Devlet kadın istihdamı yaratıcı politikalar düzenlemeli, özellikle beşeri yatırıma ağırlık vermelidir. Kadının nitelikli, vasıflı işlerde çalışması ve istihdama istikrarlı bir şekilde katılması için; kadının eğitimine yapılan yatırımları arttırılmalıdır. Özellikle kırdan kente göç eden kadınların, kentte

çalışabilecek yeterli düzeye sahip olmamaları nedeniyle işsiz kalmaları olağan bir durumdur. Bu konuda mesleki eğitim kurslarının yaygınlaştırılması ve herkese ulaşabilir olması önemlidir. Gelişmiş ülkelerde kadının ekonomiye katkısı yüksek oranda iken, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde bu oran düşüktür. Ülkenin gelişmesinde ve kalkınmasında kadın istihdamının önemi büyüktür. Kadının işçi olarak istihdama katılması kadar, işveren olması da girişimcilik açısından önemli bir konudur. Türkiye'de 2017 yılı itibariyle kadın işveren oranı %8 iken erkeklerde bu oran %92'dir. Devlet kadın girişimciliği konusundaki politikaları geliştirmeli, uygulanabilir şekilde düzenlemelidir. Genel olarak, mevzuatlarda ve politikalarda kadın sorunlarına yer verilmesi geçmiş yıllara göre artış göstermekte fakat uygulama aşamasında sorun yaşanmaktadır. Kadın istihdamını destekler şekilde görünen fakat uygulama konusunda sorunlar yaşanan politikalar; kadın-erkek eşitliğini düzenleyebilecek, toplumsal cinsiyet bakışını değiştirebilecek, işsizliği azaltarak kadının iş gücüne katılımını sağlayabilecek, meslek eğitim kurslarının herkes tarafından ulaşabilir olması sağlanabilecek ve devlet-özel ayırımı yapılmadan tüm alanlarda kadını girişimciliğini destekleyebilecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

3.7. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet (seks) ve toplumsal cinsiyet (genler) çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan kelimeler olsa da anlam olarak birbirinden farklıdır. Cinsiyet, kadın ve erkeğin fiziksel ve biyolojik özellikleridir. Toplumsal cinsiyet ise; kadın ve erkek arasındaki farklılıkları vurgulamak üzere kullanılan bir kavramdır. Cinsiyet farklılıkları, cinsler arasındaki kromozom, üreme fonksiyonları, cinsel organlar ve hormonsal farklılıklardır. Toplumsal cinsiyet farklıkları ise, toplumun cinslere karşı uygun bulduğu tutum ve davranışlar arasındaki farklılıklardır (Dökmen, 2009: 24).

Tarihten günümüze kadar her alanda yaşanan kadın sorunlarının temelinde, cinsiyet ayırımcılığı sorunu yer almaktadır. Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'nde (1776) ve Fransa İnsan Hakları Bildirisi'nde (1789) "toplumsal cinsiyet ayırımı" kaldırılmıştır. Günümüzde en önemli olan insan hakları bildirisi, 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir. Bu beyannamede cinsiyet ayırımı gözetmeden tüm kişilerin eşit haklara sahip olduğu yer almaktadır. Fakat kadınlar 20. yüzyılının yarısına kadar eşit haklara sahip olamamış

ve yasal olarak yararlanamamıştır. Çünkü kadınların sınırları biyolojileri ve temel sorumlulukları gereği özel alanda çizilir iken, erkekler kamusal alandaki temel ve hak özgürlüklere sahip olmuşlardır, faydalanmışlardır. 1970'lerde feminist hareketin ortaya çıkması ve mücadelelerin başlaması ile birlikte insan haklarında kadın haklarının da yer alacak bir şekilde düzenlenmesi, kadının özgürlüklerini kapsayacak bir şekilde genişletilmesi sağlanmıştır.

3.7.1. Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Toplumun kadın ve erkeklere yüklediği anlamlar, roller ve sorumluluklar birbirinden farklıdır. Sosyolojik açıdan rol kavramı; toplumun kadın ve erkekten beklediği davranışlar bütün olarak tanımlanabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadından ve erkekten beklenen davranış modelleridir. Kadının "kadın gibi", erkeğin "erkek gibi" davranılması beklenir. Freud, psikoseksüel kişisel gelişim kuramında kız ve erkek çocukların önce kendi cinslerini tanıyarak, nasıl davrandıklarını ve tutumlarını özlediklerine yer vermektedir. Daha sonra kız çocuklar anneyi, erkek çocuklar babayı rol alarak ve taklit ederek büyümeye devam etmektedir. Roller kuşaktan kuşağa kültür biçimi olarak aktarıldığından, anne-babanın çocuklarına karşı tutumları bu rollerin belirlenmesinde ve sürdürülmesinde bir etkendir. Kız bebekler "pembe", erkek bebekler ise "mavi" rengi ile simgelenir ve aslında cinsler arası ayırım tam olarak doğmadan önce başlamıştır. İnsanlar dişi veya erkek olarak doğar; kız çocuk, erkek çocuk olmayı öğrenerek büyürler (Terzioğlu ve Taşkın, 2008: 63). Gelişim döneminde toplumun kültür yapısı gereği kız çocuklar daha sınırlı ve kuralcı bir şekilde yetiştirilir iken erkek çocuklar daha serbest yetiştirilir. Çocukların oyuncak seçimi, oynadıkları oyunlar, oyunlardaki rolleri, toplumun kabul gördüğü şekilde düzenlenir. Kız çocuklar bebekler ile oynarken, erkek çocuklar araba çeşitleri ile oynamaktadır. Aksi durumda ebeveynler çocuklarının oynadıkları oyuncakları ellerinden alır ve tepki gösterir. Erkek ve kadın arasındaki davranışlar maskülen ve feminen kavramları ile ayırt edilmektedir. Geleneksel toplumda erkeğin rol, çalışıp evin g0eçimini sağlamak iken; kadının toplumsal rol ev işlerini ve aile-çocuk bakımını yapmaktır. Erkek güçlü iken, kadın duygusaldır. Ev içerisinde tamir, bahçe bakımı, araba bakımı gibi işler erkek tarafından yapılır iken; kadınlar bulaşık yıkama, çamaşır yıkama, yemek yapma, ev temizliği gibi işlerden sorumludur. Bu rolleri geleneksel hale getiren, içinde yaşanılan kültürdür. Toplumumuza göre de kadının yeri evidir. Geçmiş yıllarda bir kadın ancak

evinde iyi bir anne ve iyi bir eş ise; "iyi bir kadın" olarak betimlenirdi. Kadının çalışma yaşamında başarılı/başarısız olduğunun bir önemi yoktu, önemli olan ev içerisinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmesiydi. Fakat küreselleşmenin etkileri ile aile içerisindeki görev ve rol dağılımları da değişmiştir. Kırsal bölgelerde halen erkek otoritesi, erkeğin egemenliği var olur iken, kentte artık aile içerisindeki roller paylaşılmaya başlanmıştır. Çünkü kentteki kadınların kırda ki kadınlara göre iş gücüne katılım oranı yüksektir. Bu nedenle kentteki kadının rolleri kırsal alana göre daha iyimser, yapıcı ve eşittir. Ailedeki görev dağılımın ve rollerin baskın değil eşit olmasında önemli bir etken, eğitimdir. Eğitimli eşler ortak kararlar alarak, birbirini destekler ve geleneksel biçilmiş rollerden ziyade daha modern bir aile yaşantısı sürerler.

3.7.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Kalıp yargı kelimesi, kısaca ayırt edici özelliğe sahip olan, belirgin farklılıklara göre oluşturulan şemalar bütünüdür. Örneğin, ebe bir annenin bebeğin cinsiyetinin belli olması durumunda erkek çocuğuna hissedilen duyguların, kız çocukta duyulan duygulardan farklı olması tamamen toplumun yargılarından kaynaklanmaktadır. Çünkü erkek çocuk, soyun ve soy adının devamlılığını simgeler, temsil eder. Dünya nüfusu yedi milyarı aşkındır ve yarısı kadındır. Yedi milyar kişi olmasına rağmen genel olarak kadınsı ve erkeksi özellikler olarak belirgin farklılıklar vardır. Toplumun kadına karşı duygusal, zayıf, güçsüz, pasif, kibar, bağımlı gibi genel yargıları vardır. Kadının ev işlerinde becerikli, uyumlu, ağır başlı, terbiyeli, saygılı, zarif, yumuşak, evine ve eşine sadık olması beklenir. Erkekler ise, güçlü, aktif, bağımsız, üstün, baskın, cesur, sert, otoriter ve saygı gören kişi konumundadır. Geleneksel topluma göre öncelik erkektedir, kadın ikincil konumdadır ve erkeğe bağımlıdır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının özellikleri;

a. Kültürden kültüre değişiklik gösterir,

b. İnsanlara ilişkin algılar oluşturur,

c. Kişinin yaşadığı ırk, sosyal sınıf ve yaşına göre farklılıklar gösterir,

d. Güç etkileyen en önemli faktörler cinsiyet ve eğitimdir,

e. Kadın-erkek arasındaki cinsiyet ayırımcılığı ön plandadır (Dökmen, 2009:105).

Toplumda yer alan tüm kalıp yargılar, ön yargılar iş yaşamında meslek gruplarında da ayırımcılığa neden olmuştur. Kadının yapısı gereği kolay ve güç gerektirmeyen meslekler "kadın işi", nitelik ve güç gerektiren meslekler "erkek işi" olarak ayrılmıştır. Kadınlar daha çok insan kaynakları, halkla ilişkiler, hemşire, hostes, sekreter gibi meslek gruplarında yoğun bir şekilde iş gücüne katılırken; erkekler mühendis, doktor, pilot, polis, savcı gibi mesleklerde yer almaktadır. Toplumun bu yargılardan kurtulması için, öncelikli olarak eğitim ereklidir. Eğitim düzeyi yükseltilmelidir. Toplumsal baskılardan, kontrollerden ve dini inançlardan kurtulmak gerekir. Kadının çalışması, toplumun düşünce olarak modernleşmesi, kadına karşı bakış açıların değişmesi; toplumun zihinsel olarak değişmesinde önemli faktörlerdir.

3.7.3. Cinsiyetler Arası Eşitsizlik

Cinsiyet eşitsizliği, bir cinsin diğer cins zerinde kontrol ve baskı kurması durumudur. Toplumun cinsiyetlere öre roller belirlemesi ve toplumsal kalıp yargılarının var olması sonucunda cinsler arasında eşitsizlik kaçınılmazdır. Erkeğin egemen olarak görüldüğü bir toplumda, kadının ikincil olarak geri planda kalması olağan bir durumdur. Buna sebep olan biyolojik farklılıklardan oluşan toplumsal cinsiyet profilidir. Genel olarak cinsiyet ayırımcılığına neden olan faktörler; sosyo- kültürel nedenler, gelenek ve görenekler, örf ve adetler, din ve ahlak anlayışı, toplumun kültürel yapısı, toplumun eğitim düzeyidir. Cinsiyet ayırımcılığı, kişinin cinsinden dolayı karşılaştığı eşitsizliktir. Kişiye cinsiyetinden dolayı toplumda adaletsiz bir şekilde davranılmasıdır (Adaçay, 2014: 96). Kadın cinsiyet rolleri ve yargılarına dayalı olarak, ayırıma, dışlanmaya ve kısıtlanmaya maruz kalmaktadır (Demirbilek, 2007: 14). Dünya Ekonomik Forumu, Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği 2015 raporunda; Türkiye cinsiyet eşitliği sıralamasında 145 ülke arasında 130. sırada yer almaktadır. Kadın eğitim başta olmak üzere; çalışma yaşamında, siyasette sınırlı kalarak, hizmetlerden eksik bir şekilde yararlanmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki güç ilişkileri cinsiyet eşitsizliğinde önemli bir etkendir. İş yaşamında da gündelik yaşantı olduğu gibi, kadın ve erkek arasında alt- üst ilişkisi mevcuttur. Kadın ve erkekler her alanda hiçbir zaman

hak ve şartlar açısından eşit olmamışlardır. Gerek ücrette, gerek çalışma şartlarında ayırımlar yaşamaktadırlar. Cinsiyete göre mesleklerde ayırım yapılarak çalışma alanları kadın işi-erkek işi olarak ayrılmıştır. Erkekler her türlü meslekte çalışabilirken, kadınlar toplum açısından kabul görmüş mesleklerde çalışabilmektedir. Örneğin mavi yakalıların fazla olduğu sektörlerde kadın çalışan istenmemektedir. Orta ve üst düzey yöneticilerin çoğunlukla erkek olması, çalışanlar arasında cinsiyet ayırımı yapıldığının göstergesidir. İlişkisel, müşteri ile görüşme gibi işler daha çok kadınlar tarafından yapılmaktadır. Erkek doktor, erkek akademisyen, erkek mühendis denilmediği halde; kadın doktor, kadın akademisyen, kadın mühendis denilerek ayırım yapılmaktadır. Hasta ve yaşlı bakımı yapan kişiler ise çoğunlukla kadındır. Çünkü bakım yalnızca kadın işi olarak görülmemektedir.

3.8. Kadının Hane İçi Emeği

Kadınlarımızın geçmiş yıllardan beri "evinin kadını" olarak görülmesi kadına ve kadın emeğine ne derece değer verildiği göz önündedir. Erkeklerdeki iş imkânının kadınlarda olmaması, kadınların erkekler gibi iş bulup çalışamaması, mal ve mülkün erkeğin üzerine olması; toplumda kadının konumunu ortaya koymaktadır. Türk toplumuna göre, kadın her şeyden önce "iyi bir eş, iyi bir anne" olmalıdır. İş gücü için "ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi emek arzında bulunan" tanımı yapılırken, kadın ücretsiz ev işçisi olduğundan bu tanımın dışında kalmıştır. Kadının hane içindeki emeği iş gücüne dâhil edilmemiştir. Kadın emeği bir kez daha yok sayılmıştır. Kadın bu bakış açısıyla ekonomiye doğrudan etkisi olmasa da, dolaylı yoldan ekonomiyi etkilemektedir. Örnek verecek olursak; erkeğin işe giderek üretim yapması, para kazanması için günlük yemek, bakım gibi ihtiyaçları kadın emeği ile sağlanmaktadır. Böylece kadın, hem erkeğini yeniden üretime kazandırarak hem de evde ücretsiz çalışarak ekonomiye fayda sağlamaktadır. Feminist iktisatçıların üzerinde durduğu kadının ev içi emeği önemli bir kavramdır. Toplumdaki emek anlayışına göre, ücretli işlerin erkeğe ait olduğu, ev işleri, evde çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi parasal karşılığı olmayan işlerin kadınlara ait olduğu görülmektedir. 1970'li yıllarda patriyarkayı tanımlama çalışmalarında, kadının hane içi emeğine ilişkin ve çocuk-yaşlı-hasta bakımı konusunda tartışmalar ön plana çıkmıştır (Toksöz, 2011: 86). Ev içerisinde sınırlı kalan emeğin ekonomik olarak bir getirisi/karşılığı olmadığından, iktisatçılar ve erkekler tarafından değersiz görülmektedir. Erkeklerin ailevi görevleri,

fatura yatırmak, araç bakımı, küçük ev onarımları iken; kadınların görevleri; temizlik yapmak, bulaşık yıkamak, yemek yapmak, çamaşır yıkamak, eş/çocuk bakımı gibi ağır emek ve zaman ağırlıklı eylemlerdir. Buna rağmen, kadının ev içi üretimi yapmak zorunda olduğu asli bir görev olarak görülmektedir. Erkek lider, ekmeğini kazanan yüce bir varlık olarak görülürken, kadın evde oturması gereken, çocuklarına bakan, evin bakımını yapan ve ev emeği değersiz kılınan bir varlık olarak görülmektedir. TÜİK' in yaptığı bir araştırmaya göre gün içinde kadınlar evde ve dışarıda erkeklerden daha fazla çalışmaktadır. Aile bakımı ve ev işleri ile ilgilenen erkek, bu işlere günde 51 dakikasını harcarken, kadınlar için bu süre 24 saat içerisinde 5 saat 17 dakikadır. Buna rağmen kadının ev içinde gösterdiği emeğin maddi bir karşılığı olmadığı için iktisadi açıdan yok sayılmıştır. Kadının hane içi emeği sadece erkeğe ve aileye fayda sağlamamaktadır. Kadının emeği kapitalist topluma da fayda sağlamaktadır. Günlük ev işlerinin (temizlik, yemek, bulaşık vs.) ve çocuk bakımlarının yapılması iş gücü maliyetlerini düşürmektedir. İş gücü maliyetin düşmesi, ücret fonunun azalmasına, kâr havuzunun büyümesini sağlar ve birikim sürecini hızlandırır (Toksöz, 2011: 110). Feminist analizlerde hane kavramı, çoğu zaman bakım emeğinin gerçekleştirildiği alan olarak görülmeye başlanmıştır (Himmelweit, 2000: 8). Teknolojik aletlerin yardımı ile ev işlerine ayrılan süre kısmen azalmıştır. Fakat bakım hizmetlerine ayrılan süre azalmamıştır. Çocuk sahibi olmanın maliyetlerinin artması nedeniyle doğur anlık oranı azalış göstermektedir (Toksöz, 2011: 115). Birçok ülkede devlet, yaşlı nüfusunun güvenliğini sağlayarak, destek olmaktadır. Aynı detay, çocuk bakımında söz konusu değildir. Devletin çocuk bakımı için aileye ödediği ödenek, maliyetlerin çok azını karşılamaktadır. Feminist iktisatçılar, toplumun eril ve dişil olarak ayrıldığını, eril tarafın baskın geldiğini, bu ayırıma göre cinsiyet rollerinin belirlendiği ve kadına büyük sorumluluk yüklendiğini düşünmektedirler. Ancak patriyarkal sistemin düzenine göre, erkeğin dışarıda çalışarak evin geçimini sağlaması, kadının özel alanda ev bakımını ve ev işlerini yerine getirmesi normal karşılanmaktadır. Feminist teoriler bu ayırımı sonlandırmayı, sorunlara çözüm getirmeyi amaçlamaktadır.

4. KASTAMONU İLİNDE KADIN EMEĞİ VE İSTİHDAMI

Kastamonu ekonomisi geniş ölçüde tarıma dayanır. Gayri safi hasılanın %40'ı tarımdan sağlanır. Sanayi son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Türkiye'nin orman bakımından zengin illerinden biridir.

4.1. Kastamonu'nun Sosyo - Ekonomik Yapısı

Kastamonu ilinin ekonomik yapısı tarım, hayvancılık ve orman varlığına dayalı gelirlerin önemi büyüktür. Hayvancılıkta ülkemizin sayılı illerindendir. Balık üretimi de dahil olmuştur. Hayvancılığa bağlı süt ve süt üretimi de gittikçe gelişmektedir.

Taşköprü ve il merkezine bağlı köylerde sarımsak ve şeker pancarı üretimi önemli geçim kaynaklarındandır. Tosya ilçemizde çeltik yetiştirilmektedir. Tahıl ve yem bitkileri ekimi de ekonomik açıdan önemli bir geçim kaynağıdır. Yeni barajların yapımıyla birlikte sulu tarım artmaktadır.

Kastamonu, ekonomik sebeplere bağlı olarak yoğun biçimde göç vermiştir. il nüfusu, il merkezinde yoğunlaşmıştır. İlin merkez nüfusu 118 282 (2019 sonuçlarına göre, 2018 nüfusu), genel il nüfusu ise 383 373'tür. İlçeler arasında şehir merkezi olarak en büyük ilçesi Tosya'dır. Sahil şeridinde ise en büyük ilçemiz Cide ve İnebolu'dur.

Kastamonu ilinde 2018 yılında 5 728'i özel sektör, 37'si kamu sektöründe olmak üzere 5 765 kişi işe yerleşmiştir (İŞKUR, 2018).

2018 yılı verileri 01.02.2019 tarihinde yayınlanacağı için 2017 yılı verileri paylaşılmıştır. Kastamonu ilinin nüfusu 2017 yılı nüfus sayımına göre 372 373'tür. %49,5'i erkek, %50,5'i kadındır toplam il nüfusun. Aktif nüfusun, %49'6'sı kadınlardan, %50,4'ü erkeklerden oluşmaktadır İl nüfusunun %66,4'ünü, 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (247 103) oluşturmaktadır. Kastamonu ilinin 2017 yılı nüfus artış hızı ‰-12,12 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.1. *Nüfusun yaşa ve cinsiyete göre dağılımı (2010-2018 yılları)*

Yıllar	Toplam nüfus			0-14 yaş grubu			15-64 yaş grubu			65+ yaş grubu			Nüfus artış hızı (‰)
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
2010	18 2671	177 152	359 823	34 477	35 954	70 431	118 423	117 689	236 112	29 771	23 509	53 280	%-1,67
2011	18 2347	178 875	361 222	33 777	35 432	69 209	117 986	119 174	237 160	30 584	24 269	54 853	‰3,88
2012	182 161	177 647	359 808	32 581	34 144	66 725	118 353	118 944	237 297	31 227	24 559	55 786	‰0,14
2013	182 161	177 647	359 808	32 581	34 144	66 725	118 353	118 944	237 297	31 227	24 559	55 786	‰0,14
2014	184 905	183 188	368 093	32 083	33 598	65 681	120 359	124 181	244 540	32 463	25 409	57 872	‰23,03
2015	188 048	184 585	372 633	20 938	21 697	42 635	132 234	135 311	267 545	34 876	27 577	62 453	‰10
2016	188 906	188 039	376 945	31 070	32 435	63 505	123 141	128 091	251 232	34 695	27 513	62 208	‰11,5
2017	188 084	184 289	372 373	30 466	32 085	62 551	122 625	124 478	247 103	34 993	27 726	62 719	‰-12,12
2018	191 942	191 431	383 373	20 236	21 566	41 802	135 126	140 697	275 823	36 580	29 168	65 748	‰29,54

Kaynak: TÜİK

Kastamonu ilinin toplam nüfusunun %65'ini çalışma çağındaki nüfus oluşturmaktadır. Nüfusun %20'si 0-14 yaş arasındaki nüfustan, %15'i 65 yaş üstü nüfustan oluşmaktadır. İlçe sayısı fazla olmasına rağmen genellikle nüfus merkez ve 5 ilçede toplanmıştır. Erkek sayısının kadın sayısından az olmasının nedenlerinden birincisi il dışına göçün fazla olmasıdır. Diğer taraftan tabloda görüleceği üzere 65 yaş üstü nüfusta kadınlar daha fazladır bu da kadınların erkeklerden daha uzun yaşadıklarını göstermektedir. 2011 yılında Kastamonu İlinin nüfus artış hızı ‰3,88 oranında olmuştur.

Kastamonu ilinin nüfusu 2012 yılı nüfus sayımına göre 359 808'dir. Aktif Nüfus olarak tanımlanan 15-65 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (237 297) İl nüfusunun %65,95'ini oluşturmaktadır. Toplam il nüfusunun %49,37'si erkek, %50,63'ü kadındır. %49,88'i kadınlardan, %50,12'si erkekten oluşmaktadır aktif nüfus, genç nüfusun 15-24 yaş arasındakilerin oluşturduğu toplam il nüfusuna oranı %14,35'dir. Türkiye genelinde Genç Nüfusun toplam nüfusa oranı 2012 yılı itibariyle %16,65 olduğunu söylersek Kastamonu ilinde Genç Nüfusun Türkiye geneli genç nüfus oranının altında olduğu görülmektedir. Kastamonu ilinin 2012 yılındaki nüfus artış hızının (‰0,14) düşük olmasının nedenlerinden bazılarını açıklayacak olursak; bir bölüm genç nüfusun öğrenim vb. gibi nedenlerle il dışına çıkmış olmalarıdır.

Kastamonu ilinin 2013 yılı nüfus sayımına göre nüfusu 359808'dir. İl nüfusunun toplamı % 50,6'sı kadın, %49,4'ü erkektir. Toplam il nüfusunun %50,6'sı kadın, %49,4'ü erkektir. Aktif Nüfus olarak tanımlanan 15-65 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (237297) İl nüfusunun %66'sını oluşturmaktadır. Aktif nüfusun %50,1'i erkek, %49,9'u kadınlardan oluşmaktadır. 15-24 yaş arasındakilerin oluşturduğu Genç Nüfusun toplam il nüfusuna oranı %14,4'tür. 2013 yılı itibariyle Türkiye genelinde Genç Nüfusun toplam nüfusa oranının %16,7 olduğu düşünüldüğünde Kastamonu ilinde Genç Nüfusun Türkiye geneli genç nüfus oranının altında olduğu görülmektedir. Kastamonu ilinin 2013 yılındaki nüfus artış hızının (‰0,14) düşük olmasının nedenlerinden bazıları; genç nüfusun bir bölümünün; çalışma, öğrenim vb. gibi nedenlerle il dışına çıkmış olmalarıdır.

2014 yılı Kastamonu ilinin nüfusu 368093'tür. Toplam il nüfusunun %50,2'si kadın, %49,8'i erkektir. Aktif nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş arası çalışma çağındaki

nüfus aktif nüfus olarak tanımlanmış (244 540) il nüfusunun %66,4'ünü oluşturmaktadır. Aktif nüfusun, %49,2'si kadın, %50,8'i erkeklerden oluşmaktadır. Kastamonu ilinin yıllar itibarıyla nüfus artış hızına bakıldığında 2014 yılı (‰23,03) son beş yıla oranla en fazla artışın yaşandığı yıl olarak görülmektedir.

2015 yılı nüfus sayımına göre Kastamonu ilinin nüfusu 372 633'dir. "Toplam il nüfusunun %50,5'i kadın, %49,5'i erkektir. Aktif Nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (267 545) İl nüfusunun %71,8'ini oluşturmaktadır. Aktif nüfusun %50,6'sı erkek, %49,4'ü kadınlardan oluşmaktadır. Kastamonu ilinin nüfus artış hızı incelendiğinde 2015 yılı nüfus artış hızı ‰10 olarak gerçekleşmiştir. İlin 2016 yılı nüfus sayımına göre Kastamonu ilinin nüfusu 376 945'dir. Toplam il nüfusunun %50,1'i kadın, %49,9'u erkektir. Aktif Nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (251 232) İl nüfusunun %66,6'sını oluşturmaktadır. Aktif nüfusun %51'i erkek, %49'u kadınlardan oluşmaktadır. Kastamonu ilinin nüfus artış hızı incelendiğinde 2016 yılı nüfus artış hızı ‰11,5 olarak gerçekleşmiştir. İlin 2017 yılı nüfus sayımına göre Kastamonu ilinin nüfusu 372 373'dür. Toplam il nüfusunun %50,5'i kadın, %49,5'i erkektir. Aktif nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (247 103) İl nüfusunun %66,4'ünü oluşturmaktadır. Aktif nüfusun %50,4'ü erkek, %49'6'sı kadınlardan oluşmaktadır". Nüfus artış hızına bakıldığında ilin 2017 yılı nüfus artış hızı ‰-12,12 olarak gerçekleşmiştir.

2018 yılı nüfus sayımına göre Kastamonu ilinin nüfusu 383 373'tür. İl nüfusunun toplamı %50,1'i kadın, %49,9'u erkektir. Aktif nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (275 823) İl nüfusunun %71,9'unu oluşturmaktadır. Aktif nüfusun %49'u kadın, %51'i erkeklerden oluşmaktadır. Kastamonu ilinin nüfus artış hızı incelendiğinde 2018 yılı nüfus artış hızı ‰29,54 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.2. *Kastamonu ili nüfus'un kır-kent dağılımı*

Yıllar	Kır Nüfusu			Kent Nüfusu			Toplam Nüfus		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2010	86 812	83 027	169 839	95 859	94 125	189 984	182 681	177 152	359 823
2011	85 018	81 145	166 163	97 329	97 730	195 059	182 347	178 875	361 222
2012	80 344	77 458	157 802	101 817	100 189	202 006	182 161	177 647	359 808
2013	80 344	77 458	157 802	101 817	100 189	202 006	182 161	177 647	359 808
2014	80 417	80 631	161048	104 488	102 557	207 045	184 905	183 188	368 093
2015	74 090	71 675	145 765	113 958	112 910	226 868	188 048	184 585	372 633
2016	69 902	70 680	140 582	119 004	117 359	236 363	188 906	188 039	376 945
2017	69 971	68 588	138559	118 113	115 701	233 814	188 084	184 289	372 373

Kaynak www.tuik.gov.tr

Kentsel Kesim; nüfusu 20 001 ve daha fazla nüfuslu yerleşim yerleri olarak tanımlanmıştır

Kırsal Kesim; nüfusu 20 000 ve daha az nüfuslu yerleşim yerleri olarak tanımlanmıştır.

2010 yılında ilin %47'si kırda yaşamaktadır. Bu oran hizmet sunumu ve sanayileşme açısından dezavantajdır.

2011 yılında geçtiğimiz seneye oranla kır nüfusu %1'lik azalışla, yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Kastamonu ilinde nüfusun %46'sı kırda yaşamaktadır. Bu değişim olumlu olmasına rağmen yüzdelik dilimin yüksek olması gerek hizmet sunumu gerekse sanayileşme açısından bir dezavantajdır.

2012 yılında Kastamonu ilinde Kent Nüfusu 202 006 iken, kırsal nüfus 157 802'dir. Toplam nüfusun %56,14'ünü kent nüfusu, %43,86'sını kırsal nüfus oluşturmaktadır. Kırsal nüfusun Kastamonu ilinde yüksek olmasının nedenlerinden bazıları, ulaşım olanaklarının kısıtlı olması, ilin yüzölçümünün büyük ve arazisinin engebeli olması, sanayi ve hizmet sektörlerinin yeterice gelişememesi sonucu halen tarımla uğraşının

önemli olması, orman alanlarının fazla olması ve sonucunda ormancılık faaliyetlerinin olmasıdır.

2013 yılında Kastamonu ilinde Kent nüfusu 202 006 iken, kırsal nüfus 157 802'dir. Nüfusun %56,1'ini kent nüfusu, %43,9'unu kırsal nüfus oluşturmaktadır.

2014 yılında ise, Kastamonu ilinde Kent Nüfusu 207 045 iken, kırsal nüfus 161 048'dir. Toplam nüfusun %56,2'sini kent nüfusu, %43,8'ini kırsal nüfus oluşturmaktadır. "İlde kırsal nüfusun yüksek olmasının nedenlerinden bazıları, hizmet ve sanayi sektörlerinin yeterince gelişememesi sonucu tarımla uğraşının halen önemli olması, orman alanlarının fazla olması ve sonucunda ormancılık faaliyetleridir".

2015 yılında ilde Kent Nüfusu 226 868 iken, kırsal nüfus 145 765'dir. Toplam nüfusun %60,9'unu kent nüfusu, %39,1'ini kırsal nüfus oluşturmaktadır. İlde kırsal nüfusun yüksek olmasının nedenlerinden bazıları, hizmet ve sanayi sektörlerinin yeterince gelişememesi sonucu tarımla uğraşının halen önemli olması, orman alanlarının fazla olması ve sonucunda ormancılık faaliyetleridir.

2016 yılı Kastamonu ilinin nüfus sayımı 376 945'dir. Toplam il nüfusunun %50,1'i kadın, %49,9'u erkektir. Aktif nüfus olarak tanımlanan 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus (251 232) İl nüfusunun %66,6'sını oluşturmaktadır. Aktif nüfusun %51'i erkek, %49'u kadınlardan oluşmaktadır. İldeki nüfus artış hızı incelendiğinde 2016 yılı nüfus artış hızı ‰11,5 olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılında Kastamonu ilinde kırsal nüfus 138 559 iken, kent nüfusu 233 814' tür. Toplam nüfusun %37,2'sini kırsal nüfus, %62,8'ini kent nüfusu oluşturmaktadır.

2018 yılı verilerine göre kent nüfusu 232 670 iken, kırsal nüfus 150 703'dür. Toplam nüfusun %60,7'sini kent nüfusu, %39,3'ünü kırsal nüfus oluşturmaktadır. (TÜİK, Hanehalkı Anketi, 2017).

4.1.1. Kastamonu İlinin Göç Durumu

Kastamonu ilinin 2017 yılı net göç hızına bakıldığında Kastamonu ili %-3,5 değeri ile göç veren iller arasında gelmektedir.

Tablo 4.3. *Kastamonu ilinin göç durumu*

Yıllar	İlin Aldığı Göç	İlin Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2009	13 047	14 570	-1 523	-4,22
2010	13 811	15 422	-1 611	-4,45
2011	15 023	15 482	-459	-1,28
2012	14 340	13 933	407	1,13
2013	19 911	15 658	4 253	11,62
2014	17 539	18 163	- 624	- 1,69
2015	21 601	18 092	3 509	9,5
2016	20 577	18 898	1 679	4,46
2017	27 175	18 397	8 778	23,16

Kaynak: TÜİK

2009 yılı verilerine göre; İlin net göç hızı negatif olmasına rağmen alınan göç ile verilen göç arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Alınan göç ile verilen göç karşılaştırıldığında 15-34 yaş arasında verilen göçün ve alınan göçün fazla olduğu görülmektedir.

2010 yılı verilerine göre; İlin net göç hızı negatif olmasına rağmen alınan göç ile verilen göç arasında önemli bir fark bulunmamaktadır

Kastamonu'da 2011 yılında net göç hızına bakıldığında Kastamonu ‰-1,28 değeri ile göç veren iller arasında gelmektedir. Kastamonu ilinde tarım topraklarının toplam yüzölçümünün %28'ini oluşturması, tarım arazilerinin aile başına düşen tarım arazilerinin yetersiz gelmesi, tarım arazilerinin veriminin düşük olması, büyük şehirlerdeki istihdamın yöneleceği sektörlerin gelişememesi, büyük şehirlerdeki iş imkânları ve yaşam koşullarının gelişmişliği, tarım arazilerinin yetersiz gelmesi göç hareketlerini hızlandırmıştır.

Kastamonu ilinde 2012 yılı itibari ile net göç hızına bakıldığında Kastamonu %1,13 değeri ile göç alan iller arasında gelmektedir. Yıllardır ilk kez 2012 yılında ilin aldığı göç verdiği göçten fazla olmuştur.

Kastamonu ilinde 2013 yılı itibariyle net göç hızına bakıldığında %11,62 değeriyle göç alan iller arasında gelmektedir. Kastamonu ilinin beş yıllık göç hareketleri incelendiğinde 2013 yılı en çok net göç hızının gerçekleştiği yıl olarak görülmektedir.

Kastamonu ilinde 2014 yılı itibariyle net göç hızına bakıldığında net göç hızına %-1,69 değeri ile göç veren iller arasında gelmektedir.

Kastamonu, 2015 yılı itibariyle net göç hızına bakıldığında Kastamonu ‰9,5 değeri ile göç alan iller arasında gelmektedir.

Kastamonu ilinde 2016 yılı itibariyle net göç hızına bakıldığında ‰4,46 değeri ile göç alan iller arasında gelmektedir.

Kastamonu, 2017 yılı itibariyle net göç hızına bakıldığında ‰-3,5 değeri ile göç veren iller arasında gelmektedir.

4.2. Ekonomi

Yatırım teşvikleri 2018 yılı incelendiğinde ilde 22 yatırım bölgesi için 121 milyon TL'lik yatırım yapılmıştır. En fazla yatırım teşvik belgesi 2018 yılı için İmalat sektöründe alınmış, en yüksek yatırım tutarı ise enerji sektöründedir. Alınmış olan yatırım teşvikleri için en fazla istihdam da 458 kişi ile İmalat sektöründe yapılmıştır. Gerçekleşen istihdam verilerine teşvik belgelerinin tamamlama vizesi yapıldıktan sonra ulaşılabilmektedir.

TÜİK verilerinden iller bazında en son çalışmanın 2001 yılında yapıldığı görülmüş olup tabloda Kastamonu ilinin 2001 yılı verilerine göre hazırlanmıştır. Tablo incelendiğinde Türkiye'nin cari fiyatlarla 2001 yılı GSYH miktarı 178.412.438.499.000.000TL olarak gerçekleşmiş ve bunu %0,4'ü Kastamonu ilindedir. İlimizde kişi başına düşen GSYH ise 2158.00.000 TL'dir.

Tablo 4.4. *İlin gayrisafi yurtiçi hasıla verileri*

İlin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Verileri			
Toplam GSYİH (000.000)TL	İlin GSYİH (000.000)TL	İlin Toplam GSYİH İçindeki Payı	İlde Kişi Başına Düşen Ortalama GSYİH (000.000)TL
178.412.438.499	802.233.574	%0,4	2158

Kaynak: TÜİK

Tablo 4.5. *Rekabet gücü yüksek sektörler* (2018)

Rekabet Gücü Yüksek Sektörler				
İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Sektörler	**Birinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör**	**İkinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör**	**Üçüncü Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör**	**Diğer**
Orman Endüstri	Orman Endüstri			
Hayvancılık		Hayvancılık		
Toptan ve Perakendecilik			Toptan ve Perakende	

Kaynak: KATSO

Endüstriyel Rekabet Gücü Komisyonu tarafından rekabet gücü "ülkelerin serbest ve yerleşmiş pazar koşulları altında vatandaşların reel gelirlerini artırmaya çalışırken aynı anda ürettiği ürün ve hizmetleri uluslararası pazarlara sunabilmesi ve başarılı olabilmesi" olarak tanımlanmıştır, rekabet gücü rakiplere nazaran biraz daha iyi olmak veya rakipleri ile aynı derecede olmaktır. Literatürde dar anlamda "bir firmanın ya da o firma ürünlerinin müşterilerinin gözünde rakiplerden olumlu bir şekilde farklılaşması" veya kısaca "kuruma özgü üstünlük olarak tanımlamak mümkündür (Soyer ve Erkut, 2008: 40). Ancak rekabet gücüne sahip firmalar, piyasada amaçlarına daha rahat ulaşabileceklerdir. Piyasada firmanın karlılığını etkileyen unsurlardan biri de firmanın rekabet gücüdür (Dilek,2017,209-210).

Tablo incelendiğinde rekabet gücü öncelikli sektörlerin Orman Endüstri alanında faaliyetleri kapsadığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak da zengin bir ormana sahip olunması yani hammaddeye yakınlık gösterilebilir. İlin zengin bir orman sahasına sahip olmasından ve hammaddeye yakın olmak tercih edildiğinden rekabet gücü yüksek öncelikli sektörlerin başında Orman Endüstri alanını gelmektedir. İlin iklim, bitki örtüsü ve yer şekillerinin uygun olmasından dolayı da 2. 201sırayı hayvancılık almıştır.

Tablo 4.6. *İktisadi faaliyet kollarına göre sektörler (2018)*

İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Sektörler	**Birinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör**	**İkinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör**	**Üçüncü Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör**	**Diğer**
Orman Endüstrisi	Sunta MDF Kontraplak İmalatı	Mobilya İmalatı	Kapı, Doğrama İmalatı	Masif Ahşap
Tekstil	Konfeksiyon	-	-	-
Tarım ve Hayvancılık	Entegre Et Üretimi	Entegre Sat. Ve Sat. Ürn.	Tarımda Elde Edilen Ürünlerin İşlenmesi	-
Madencilik	Bakır Madeni	Mermer Madeni	-	-
İnşaat	Betonarme Yapı	Büyük Ölçekli Altyapı	Kuşak Ölçekli Altyapı	-
Ticaret	Toptan Ticaret	Perakende Ticaret	-	-
Turizm	Otel İşletmeciliği	Kış Turizmi	Yaz Turizmi	Eko Turizmi
Sağlık	Hastane Yatırım	Medikal	-	-

Kaynak: KATSO

İlimizdeki rekabet gücü yüksek sektörler Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre öncelik sıralaması ile tabloda gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde ilin zengin bir orman sahasına sahip olmasından ve hammaddeye yakın olmak tercih edildiğinden rekabet gücü yüksek öncelikli sektörlerin başında Orman Endüstri alanını gelmektedir. İlin iklim, bitki örtüsü ve yer şekillerinin uygun olmasından dolayı da 2. sırayı hayvancılık almıştır.

Tablo 4.7. *TÜİK verilerine göre temel göstergeler*

Yıllar	Türkiye Kastamonu	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2008	Kastamonu	55,8	5,3	52,8
2009	Kastamonu	51,7	7,3	47,9
2010	Kastamonu	56,3	6,4	52,7
2013	Kastamonu	47,2	6,2	44,2
2012	TÜRKİYE	50,0	9,2	45,4
2013	TÜRKİYE	50,8	9,7	45,9
2015-Ekim	TÜRKİYE	51,6	10,5	46,2
2016-Ekim	TÜRKİYE	52,4	11,8	46,2
2016	Bölge (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	57,3	5,8	54
2017-Ekim	Türkiye	53,1	10,3	47,6
2018	Bölge (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	56,5	5,1	53,7
2018	Türkiye	53,2	11,0	47,4

Kaynak: TÜİK

Aktif nüfusun %56,3'ünün işgücüne katıldığı, bunun %48,8 olan ülke ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Aynı şekilde işsizlik oranının ülke ortalaması olan %11,9'un altında olduğu görülmektedir. Toplam işgücünün %52,7'si istihdam edilmiştir. İstihdam oranına göre işsizlik oranının da düşük olmasının en önemli nedeni kırsal nüfusun fazla olmasıdır.

2012 yılında Kastamonu ilinde nüfusun %56'sının işgücüne katıldığı, bu oranın %50 olan ülke ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Aynı şekilde işsizlik oranının ülke ortalaması olan %9,2'nin altında olduğu görülmektedir. Bölgede toplam işgücünün %53'ü TÜİK verilerine göre istihdam edilmiştir.

Kastamonu ilinde 2013 yılında nüfusun %47,2'sinin işgücüne katıldığı, bu oranın %50,8 olan ülke ortalamasının altında olduğu görülmektedir. İşsizlik oranının ise %6,2

ile ülke ortalaması olan %9,7'nin altında olduğu görülmektedir. Bölgede toplam işgücünün TÜİK verilerine göre %44,2'si istihdam edilmiştir.

TÜİK verilerine göre 2013 yılında il bazlı işgücü göstergeleri en son yayınlanmış olup, Kastamonu'da 2013 yılında işsizlik oranı %6,2 olup, nüfusun %47,2'si işgücüne katılmıştır. Kastamonu ilinde TÜİK verilerine göre toplam işgücünün %44,2'si istihdam edilmiştir.

Kastamonu ilinin de içinde bulunduğu TR82 bölge verileri 2016 yılında yayınlanmış olup işsizlik oranı %5,8'dir.

Türkiye verileri 2012 yılından 2016 yılına kadar incelendiğinde işsizlik oranı (2012-%8,4, 2013-%9, 2014-%9,9, 2015-%10,3, 2016-%10,9) en son açıklanan 2017 yılı ekim ayı verilerine göre azalışa geçerek %10,3 olarak belirlenmiştir.

Bölge verileri en son 2017 yılında yayınlanmış olup, Kastamonu ilinin de içinde yer aldığı TR82 bölgesi işsizlik oranı, 2017 yılı Türkiye geneli işsizlik oranının (%10,9) altında kalarak %4,6 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2018 yılı Ekim döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 501 bin kişi artarak 3 milyon 788 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı 1,3 puanlık artış ile %11,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. (https://www.kastamonuilkhaber.com/haber/tuik-is-gucu-istatistiklerini-acikladi-h11458.html)

TÜİK Kastamonu Bölge Müdürlüğü tarafından verilen bilgilere göre; "Ülkemizde işsizlik oranı %11 seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2018 yılında bir önceki yıla göre 83 bin kişi artarak 3 milyon 537 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı ise 0,1 puanlık artışla %11 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşsizlik oranı erkeklerde 0,1 puanlık artışla %9,5 kadınlarda ise 0,2 puanlık azalışla %13,9 olmuştur. Aynı yılda; tarım dışı işsizlik oranı bir önceki yıla göre 0,1 puanlık azalışla %12,9 olarak tahmin edilmiştir. 15-24 yaş grubunu içeren genç işsizlik oranı 0,5 puanlık azalış ile %20,3 olurken,15-64 yaş grubunda bu oran 0,1 puanlık artışla %11,2 olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde

istihdam oranı %47,4 olmuştur. İstihdam edilenlerin sayısı 2018 yılında, geçen yıla göre 549 bin kişi artarak 28 milyon 738 bin kişi, istihdam oranı ise 0,3 puanlık artış ile %47,4 olmuştur. Erkeklerde istihdam oranı 0,1 puanlık artışla %65,7 kadınlarda ise 0,5 puanlık artışla %29,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu yıl, tarım sektöründe çalışan sayısı 167 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı ise 717 bin kişi artmıştır. İstihdam edilenlerin %18,4'ü tarım, %19,7'si sanayi, %6,9'u inşaat, %54,9'u ise hizmetler sektöründe yer almıştır. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında hizmet sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 0,8 puan, sanayi sektörünün payı 0,6 puan artarken, tarım sektörünün payı 1 puan, inşaat sektörünün payı 0,5 puan azalmıştır. Ülkemizde işgücüne katılma oranı %53,2 olarak gerçekleşmiştir. İşgücü 2018 yılında bir önceki yıla göre 631 bin kişi artarak 32 milyon 274 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0,4 puan artarak %53,2 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerde işgücüne katılım oranı 0,2 puanlık artışla %72,7, kadınlarda ise 0,6 puanlık artışla %34,2 olarak gerçekleşmiştir. (TÜİK, Temel işgücü göstergeleri, 2017, 2018) TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop), %5,1 oranla işsizliğin en düşük olduğu bölge olmuştur. Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinde oluşan TR82 bölgesinde işsizlik oranı, 2017 yılına göre 0,5 puan artış göstererek %5,1 olmuştur. Bu işsizlik oranı ile bölgemiz, 26 bölge arasında işsizliğin en düşük olduğu bölge olmuştur. Bölgemiz, erkeklerdeki %3,7'lik işsizlik oranı ile yine bölgeler arasında en düşük değere sahip bölge konumundadır. 2017 yılına göre erkeklerde işsizlik, bölgemizde 0,1 puan azalmıştır. Kadın işsizliği ise önceki yıla göre 2,2 puan artış göstererek %7,1 seviyesine gelmiştir. Kadınlardaki işsizlik oranı ile bölgemiz 26 bölge arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Bölgemizde tarım dışı işsizlik oranı da önceki yıla göre 0,5 puan artarak %8,7 olmuştur. 2018 yılındaki bu oran ile bölgemiz, tarım dışı işsizlik oranının en düşük olduğu 3. bölge olmuştur".

Bölgemiz kadınların işgücüne katılım oranında ilk sırada yer almıştır. Bölgemizde işgücüne katılım oranı, 2017 yılına göre 0,6 puan düşüş göstererek %56,5 olmuştur. 26 bölge arasında bu oranla bölgemiz, işgücüne katılımın en yüksek olduğu 5. bölge olmuştur. Bölgemiz, erkeklerdeki %70,2'lik işgücüne katılım oranı ile bölgeler arasında 18. sıradadır. 2017 yılına göre erkeklerde işgücüne katılım oranı, bölgemizde 1,2 puan azalmıştır. Kadınlarda işgücüne katılım oranı %43,5 seviyesinde kalmıştır.

Bölgemiz, kadınlardaki işgücüne katılma oranı ile bölgeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bölgemiz, kadın istihdam oranında da ilk sırada yer aldı. Bölgemizde istihdam oranı, 2017 yılına göre 0,7 puan düşüş göstererek %53,7 olmuştur. Bu oran ile bölgemiz, 26 bölge arasında istihdamın en yüksek olduğu 2. bölge olmuştur. Bölgemiz, erkeklerdeki %67,7'lik istihdam oranı ile bölgeler arasında 6. sıradadır. 2017 yılına göre erkeklerde istihdam oranı, bölgemizde 1 puan azalmıştır. Kadınlarda istihdam oranı ise önceki yıla göre 0,5 puan azalarak %40,4 olmuştur. Bölgemiz, kadınlardaki istihdam oranı ile bölgeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bölgemizde tarım ve sanayi sektöründe istihdam oranı azalırken hizmet sektöründe artış gözlendi. İstihdam edilenlerin sektörlere göre dağılımına bakıldığında ilk sırada %45,2 ile tarım sektörünün olduğu görülmektedir. Bölgemizde tarım sektörü istihdam oranı geçen yıla göre 2,4 puan azalmasına karşın istihdam edilenlerin yarısına yakınını barındırmaktadır. Bölgemizde sanayi sektörünün istihdamdaki payında geçen yıla göre 1,5 puanlık azalış görülmüş olup 2018 yılındaki değeri %15,8 olmuştur. Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinde oluşan bölgemiz, sanayi istihdamı payının en düşük olduğu 4. bölgedir. Hizmet sektöründe istihdam oranı ise 2017 yılına göre 3,9 puan artarak %39 olmuştur. Bölgemiz, hizmet sektörü istihdamının en düşük olduğu 2. bölge konumundadır.

Tablo 4.8. *2018 yılı İŞKUR temel göstergeleri*

Durum	2018 YILI		
	Kadın	**Erkek**	**Toplam**
BAŞVURU	12 991	15 189	28 180
AÇIK İŞ	-	-	10 282
Kamu	-	-	63
Özel	-	-	10 219
İŞE YERLEŞTİRME	2 631	3 134	5 765
Kamu	4	33	37
Özel	2 627	3 101	5 728
Eski Hükümlü İşe Yerleştirme	-	-	-
Kamu	-	-	-
Özel	-	-	-
Engelli İşe Yerleştirme	17	61	78
Kamu	-	-	-
Özel	17	61	78
KAYITLI İŞGÜCÜ	12 662	14 244	26 906
KAYITLI İŞSİZ	8 068	6 463	14 531
YURTDIŞI BAŞVURU	-	-	-
YURTDIŞI GÖNDERME	-	-	-

Kaynak: İŞKUR

Tablo 4.8.'e baktığımızda 2018 yılında İŞKUR'a bakıldığında Kastamonu ilinde 12 991 kadın, 15 189 erkek toplamda 28 180 kişi iş başvurusunda bulunmuştur. Kadınların %9,33'ü, erkeklerin ise %11'i işe yerleşmiştir. İŞKUR tarafından en fazla işe yerleştirmeler özel sektörde olmuştur. 14 531 kişi kayıtlı işsiz statüsündedir. (İş arayan statüsündeki kayıtlılar içerisinde daha iyi şartlarda iş arayan ve emekli olanlar hariç). 2018 yılında 10 282 kişilik iş talebi alınmıştır. Tabloya göre kayıtlı kadın işgücü sayısı 12 662, kayıtlı erkek işgücü sayısı 14 244'tür. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsiz sayısı 8 068, erkek işsiz sayısı 6 463'tür. Toplamda kayıtlı işsiz sayısı 14 531'dir. Açık iş talepleri sonucu 5 765 kişi açık işe yerleştirilmiştir. Yerleştirilen bu kişilerden 78'i engelli işe yerleştirilmiştir. Alınan açık işlerin %56,1'i karşılanmıştır (İŞKUR, 2018)

Tablo 4.9. *İldeki İşsizlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı- (2010-2018)*

İldeki İşsizlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yıllar	Toplam			15-19 Yaş Grubu			20-24 Yaş Grubu			25-29 Yaş Grubu			30-34 Yaş Grubu		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2010	2 051	4 492	6 543	56	73	129	498	960	1 458	519	1 416	1 935	356	948	1 304
2011	3 481	6 248	9 729	196	350	546	810	1 441	2 251	705	1 459	2 164	567	1 178	1 745
2012	4 391	6 706	1 1097	148	214	362	910	1 507	2 417	873	1 414	2 287	696	1 156	1 852
2013	4 880	6 676	11 556	203	273	476	1 059	1 636	2 695	985	1 333	2 318	817	1 181	1 998
2014	5 424	8 009	13 433	120	169	289	1 085	1 621	2 706	1 093	1 813	2 906	896	1 532	2 428
2015	5 059	4 315	9 374	162	201	363	1 086	1 191	2 277	925	849	1 774	751	566	1 317
2016	5 777	4 954	10 731	133	56	189	75	25	100	2 840	2 454	5 294	1 391	1 571	2 962
2017	5 525	4 658	10 183	244	292	536	1 200	1 318	2 518	899	874	1 773	751	565	1 316
2018	8 068	6 463	14 531	506	489	995	1 581	1 668	3 249	1 180	1 113	2 293	1 104	742	1 846

Yıllar	35-39 Yaş Grubu			40-44 Yaş Grubu			45-64 Yaş Grubu			65+		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2010	284	558	842	179	291	470	148	235	383	11	11	22
2011	496	783	1279	311	450	761	368	566	934	28	21	49
2012	657	928	1585	532	635	1 167	537	816	1353	38	36	74
2013	744	906	1 650	571	635	1 206	484	690	1 174	17	22	39
2014	867	1 185	2 052	713	835	1 548	642	840	1 482	8	14	22
2015	782	529	1 311	595	377	972	744	585	1 329	14	17	31
2016	685	425	1 110	645	417	1 062	8	5	13	0	1	1
2017	805	484	1 289	694	406	1 100	915	692	1 607	17	27	44
2018	1 234	698	1 932	1 008	638	1 646	1 426	1 073	2 499	29	42	71

Kaynak: İŞKUR

2010 yılında Kastamonu İl Müdürlüğünde kayıtlı işsiz olan toplam 6543 kişiden; 129'u 15-19 yaş aralığında, 1458'i 20-24 yaş aralığında, 1935'i 25-29 yaş aralığında, 1 304'ü 20-34 yaş aralığında, 842'si 35-39 yaş aralığında, 470'i 40-44 yaş aralığında, 383'ü 45-64 yaş aralığında ve 22'si ise 65 yaş ve üstündedir. Görüldüğü üzere iş arayan işsizlerin çoğunluğu 25-29 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır.

2011 yılı içerisinde Kastamonu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne iş aramak için 5 627 kişi başvurmuştur. Önceki yıllardan başvuranlarla birlikte toplam 9 729 kişi sistemlerinde iş arayan statüsünde kayıtlıdır. Kayıtlı bu kişilerle ilgili olarak 2 391 iş talebi alınmıştır. 1 180 kişi ise işe yerleştirilmiş ve yerleştirilen bu kişilerden 48'i özürlü statüdedir.

2012 yılında Kastamonu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünde kayıtlı işsiz olan toplam 11 097 kişiden; %3,26'sı 15-19 yaş aralığında, %21,78'i 20-24 yaş aralığında, %20,61'i 25-29 yaş aralığında, %16,69'u 30-34 yaş aralığında, %14,28'i 35-39 yaş aralığında, %10,52'si 40-44 yaş aralığında, %12,19'u 45-64 yaş aralığında ve %0,67'si ise 65 yaş ve üstündedir. İş arayan işsizlerin çoğunluğu 20-24 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır.

2013 yılında İl Müdürlüğüne kayıtlı 11 556 işsizin %42,2'si kadın %57,8'i erkektir. En fazla kayıtlı işsiz yaş grupları açısından 20-24 yaş grubundadır. Bu yaş grubunu 25-29 yaş grubundakiler ve 30-34 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir. İl Müdürlüğe kayıtlı işsizlerin %0,3'ü 65 yaş üstünde iken, %4,1'i 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

2014 yılı verilerine göre il Müdürlüğüne kayıtlı 13 433 işsizin %40,4'ü kadın %59,6'sı erkektir. En fazla kayıtlı işsiz %21,6 ile 25-29 yaş grubundadır. Bu grubunu 20-24 yaş grubundaki ve 30-34 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir. İl Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %0,2'si 65 yaş üstünde iken, %2,2'si 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

2015 yılı müdürlüğe kayıtlı 9 374 işsizin %54'ü kadın %46'sı erkektir. En fazla kayıtlı işsiz yaş gruplarına bakıldığında %24,3 ile 20-24 yaş grubundadır. Bu grubu 25-29 yaş grubundaki ve 45-64 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir. Kastamonu İl Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %0,3'ü 65 yaş üstünde iken, %3,9'u 15-19 yaş

grubunda yer almaktadır. 2014 yılında kayıtlı işsiz sayısı 13 433 iken 2015 yılında kayıtlı işsiz sayısı %30,2 azalmış ve 9.374 olmuştur.

Kayıtlı işsizlerin 2015 yılı öğrenim durumları açısından değerlendirildiğinde %49,3'lük kısmının İlköğretim mezunu, %27,6'sının Ortaöğretim mezunu, %20,4'ünün yükseköğrenim mezunu olduğu görülmektedir. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,2'si İlköğretim mezunu, %24,1'i ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %49,5'i ilköğretim mezunu, %31,7'si ortaöğretim mezunudur.

2017 yılı İl Müdürlüğüne kayıtlı 10 183 işsizin %54,3'ü kadın %45,7'si erkektir. Yaş grupları açısından en fazla kayıtlı işsiz %24,7 ile 20-24 yaş grubundadır. Bu yaş grubunu 25-29 yaş grubundaki ve 45-64 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir. İl Müdürlüğümüze kayıtlı işsizlerin %0,4'ü 65 yaş üstünde iken, %5,3'ü 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

2018 yılı kayıtlarına göre 14 531 işsizin %55,5'i kadın %44,5'i erkektir. Yaş grupları açısından en fazla kayıtlı işsiz %22,4 ile 20-24 yaş grubundadır. Bu yaş grubunu 45-64 yaş grubundaki ve 25-29 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir. İl Müdürlüğümüze kayıtlı işsizlerin %0,5'i 65 yaş üstü grubunda iken, %6,8'i 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

Tablo 4.10. *İldeki işsizlerin eğitim ve cinsiyete göre dağılımı (2010-2018)*

Yıllar	Toplam			Okur Yazar Olmayan			Okur Yazar			İlköğretim			Ortaöğretim (Lise Dengi)			Ön lisans			Lisans			Yüksek lisans			Doktora		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2010	2 051	4 492	6 543	71	53	124	20	42	62	861	2 210	3 071	743	1 811	2 554	228	252	480	125	123	248	3	1	4	0	0	0
2011	3 481	6 248	9 729	232	253	485	86	61	147	1647	3 366	5 013	965	2 022	2 987	329	324	653	213	216	429	9	6	15	0	0	0
2012	4 391	6 706	11 097	107	91	198	86	53	139	2193	3 784	5 977	1 176	2 116	3 292	464	378	842	349	278	627	16	6	22	0	0	0
2013	875	2 177	3 052	1	4	5	26	31	57	500	1 313	1 813	212	647	859	84	130	214	52	52	104	0	0	0	0	0	0
2014	5 424	8 009	13 433	47	46	93	90	59	149	2 708	4 152	6 860	1 336	2 668	4 004	685	623	1.308	545	452	997	12	9	21	1	0	1
2015	5 059	4 315	9 374	87	46	133	84	40	124	2 516	2 205	4 721	1 245	1 330	2 575	616	368	984	497	322	819	14	4	18	0	0	0
2016	5 777	4 954	10 731	133	56	189	75	25	100	2 840	2 454	5 294	1 391	1 571	2 962	685	425	1 110	645	417	1 062	8	5	13	0	1	1
2017	5 525	4 658	10 183	124	81	205	77	52	129	2 679	2 086	4 765	1 265	1 606	2 871	666	386	1 052	701	432	1 133	13	13	26	-	2	2
2018	8 068	6 463	14 531	433	334	767	118	51	169	3 898	3 060	6 958	1 832	1 926	3 758	835	546	1 381	936	528	1 464	15	18	33	1	-	1

Kastamonu İl müdürlüğümüz 2010 yılı kayıtlarında yer alan işsizlerin 4 492'si erkek, 2 051'i kadındır. Toplam 6 543 kişiden; 124'ü okuryazar değil, 62'si okuryazar, 3 071'i ilköğretim mezunu, 2 554'ü ortaöğretim mezunu, 480'i ön lisans mezunu, 248'i lisans, 4'ü yüksek lisans mezunuzdur. Görüldüğü üzere kayıtlı işsizlerin çoğunluğunu ilköğretim ve ortaöğretim mezunları oluşturmaktadır.

2011 yılı Kastamonu İl müdürlüğümüz kayıtlarında yer alan işsizlerin 6 248'i erkek, 3 481'i kadındır. Toplam 9 729 kişiden; 485'i okuryazar değil, 147'si okuryazar, 5 013'ü ilköğretim mezunu, 2 987'si ortaöğretim mezunu, 653'ü Ön lisans mezunu, 429'u lisans, 15'i yüksek lisans mezunuzdur. Görüldüğü üzere kayıtlı işsizlerin çoğunluğunu ilköğretim ve ortaöğretim mezunları oluşturmaktadır.

İl Müdürlüğümüz kayıtlarında yer alan işsizlerin 6 706'sı erkek, 4391'i kadındır. Toplam 11 097 kişiden; %1,78'i okuryazar değil, %1,25'i okuryazar, %53,86'sı ilköğretim mezunu, %29,67'si ortaöğretim mezunu, %7,59'u ön lisans mezunu, %5,65'i lisans, %0,20'si yüksek lisans mezunudur. Kayıtlı işsizlerin çoğunluğunu ilköğretim ve ortaöğretim mezunları oluşturmaktadır.

Öğrenim durumlarına göre değerlendirildiğinde kayıtlı işsizlerin %51,8'lik kısmının İlköğretim mezunu, %30'unun Ortaöğretim mezunu, %15,6'sının yükseköğrenim mezunudur. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,6'sı İlköğretim mezunu, %25,8'i ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %53,4'ü ilköğretim mezunu, %33'ü ortaöğretim mezunudur.

Öğrenim durumlarına göre değerlendirildiğinde kayıtlı işsizlerin %51,1'lik kısmının İlköğretim mezunu, %29,8'inin Ortaöğretim mezunu, %17,3'ünün yükseköğrenim mezunudur. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,9'u İlköğretim mezunu, %24,6'sı ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %51,8'i ilköğretim mezunu, %33,3'ü ortaöğretim mezunudur.

Öğrenim durumlarına göre değerlendirildiğinde kayıtlı işsizlerin %50,4'lük kısmının İlköğretim mezunu, %27,5'inin Ortaöğretim mezunu, %19,4'ünün yükseköğrenim mezunu olduğunu söyleyebiliriz. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,7'si İlköğretim

mezunu, %24,6'sı ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %51,1'i ilköğretim mezunu, %30,8'si ortaöğretim mezunudur.

Sistemdeki kayıtlı işsizlerin öğrenim durumu incelendiğinde %49,3'lük bölümünün İlköğretim mezunu, %27,6'sının Ortaöğretim mezunu, %20,4'ünün yükseköğrenim mezunudur. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,2'si İlköğretim mezunu, %24,1'i ortaöğretim mezunu olduğu görülmektedir. Erkek işsizlerin %49,5'i ilköğretim mezunu, %31,7'si ortaöğretim mezunu olduğunu söyleyebiliriz.

Sistemdeki işsizlerin öğrenim durumları incelendiğinde %21,7'sinin yükseköğrenim mezunu, %28,2'sinin Ortaöğretim mezunu, %46,8'lik kısmının İlköğretim mezunudur. Kastamonu İl Müdürlüğümüze kayıtlı kadın işsizlerin %48,5'i İlköğretim mezunu, %25'i yükseköğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %44,8'i ilköğretim mezunu, %34,5'i ortaöğretim mezunudur.

Kayıtlı işsizlerin öğrenim durumları açısından incelendiğinde %47,9'luk kısmının İlköğretim mezunu, %25,9'unun Ortaöğretim mezunu, %19,8'inin yükseköğrenim mezunu olduğu görülmektedir. İl Müdürlüğüne kayıtlı kadın işsizlerin %48,3'ü İlköğretim mezunu, %12,6'sı ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %47,3'ü ilköğretim mezunu, %29,8'i ortaöğretim mezunudur.

Tablo 4.11. *Kayıtlı işsizlerin mesleki dağılımı (2018*)

Meslekler	Kayıtlı İşsizler		
	Kadın	**Erkek**	**Toplam**
BÜRO HİZMETLERİNDE ÇALIŞAN ELEMANLAR	954	478	1 432
HİZMET VE SATIŞ ELEMANLARI	1 132	845	1 977
NİTELİK GEREKTİRMEYEN MESLEKLER	4 229	2 898	7 127
NİTELİKLİ TARIM, ORMANCILIK VE SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞANLARI	26	72	98
PROFESYONEL MESLEK MENSUPLARI	547	277	824
SANATKARLAR VE İLGİLİ İŞLERDE ÇALIŞANLAR	578	712	1 290
SİLAHLI KUVVETLERLE İLGİLİ MESLEKLER	-	2	2
TEKNİSYENLER, TEKNİKERLER VE YARDIMCI PROFESYONEL MESLEK MENSUPLARI	432	447	879
TESİS VE MAKİNE OPERATÖRLERİ VE MONTAJCILAR	136	677	813
YÖNETİCİLER	34	55	89

Kaynak: İŞKUR

Kastamonu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %49'unun Nitelik Gerektirmeyen Mesleklere sahip olduğu, %13,6'sının Hizmet ve Satış Elemanları grubundaki mesleklere sahip olduğu, %9,9'unun Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar olarak kayıtlı olduğu görülmektedir. Kayıtlı işsizlerin meslek dağılımına bakıldığında en fazla sayı nitelik gerektirmeyen mesleklerde 4 229'u kadın, 2 898'i erkek olmuştur.

Tablo 4.12. *Kamu ve özel sektörden alınan açık işler ve işe yerleştirme*

Meslekler	Açık İşler		İşe Yerleştirme			
	Kamu	Özel	Kamu		Özel	
			Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
BÜRO HİZMETLERİNDE ÇALIŞAN ELEMANLAR	4	606	1	3	176	167
HİZMET VE SATIŞ ELEMANLARI	3	1 930	1	1	593	698
NİTELİK GEREKTİRMEYEN MESLEKLER	9	3 124	1	2	454	1 069
NİTELİKLİ TARIM, ORMANCILIK VE SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞANLARI	36	7	-	25	-	2
PROFESYONEL MESLEK MENSUPLARI	5	397	-	-	103	66
SANATKARLAR VE İLGİLİ İŞLERDE ÇALIŞANLAR	2	2 513	1	1	958	572
TEKNİSYENLER, TEKNİKERLER VE YARDIMCI PROFESYONEL MESLEK MENSUPLARI	3	487	-	1	68	109
TESİS VE MAKİNE OPERATÖRLERİ VE MONTAJCILAR	1	1 130	-	-	275	414
YÖNETİCİLER	-	25	-	-	-	4
Toplam	63	10 219	4	33	2 627	3 101
Genel Toplam	10 282		37		5 728	

Kaynak: İŞKUR

2018 yılında İl Müdürlüğünde 63'ü kamu sektörüne, özel sektöre 10 219 olmak üzere toplam 10 282 kişilik açık iş talebi alınmıştır. Meslek grupları bazında bakıldığında açık iş talebine en çok iş talebinin %30,5 ile Nitelik Gerektirmeyen Meslekler grubunda, %24,5 ile Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar grubunda ve %18,8 ile Hizmet ve Satış elemanları grubunda yer aldığı görülmektedir.

2018 yılında il müdürlüğünce 5 765 kişi işe yerleştirilmiştir. %26,6'sı Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar grubundaki işlere yerleştirilmiş, %26,5'i Nitelik Gerektirmeyen Meslekler grubundaki işlere, %22,4'ü de Hizmet ve Satış Elemanları grubundaki işlere yerleştirilmiştir.

4.3. İstihdam

Tablo 4.13. *İşe yerleştirilenlerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı – (2010-2018)*

Yıllar	Toplam			15-19 Yaş Grubu			20-24 Yaş Grubu			25-29 Yaş Grubu			30-34 Yaş Grubu		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2010	224	1 112	1 336	15	76	91	57	213	270	36	260	296	37	206	243
2011	3 481	6 248	9 729	196	350	546	810	1 441	2 251	705	1 459	2 164	567	1 178	1 745
2012	4 391	6 706	11 097	148	214	362	910	1 507	2 417	873	1 414	2 287	696	1 156	1 852
2013	4 880	6 676	11 556	203	273	476	1 059	1 636	2 695	985	1 333	2 318	817	1 181	1 998
2014	5 424	8 009	13 433	120	169	289	1 085	1 621	2 706	1 093	1 813	2 906	896	1 532	2 428
2015	5 059	4 315	9 374	162	201	363	1 086	1 191	2 277	925	849	1 774	751	566	1 317
2016	5 777	4 954	10 731	130	219	349	1 186	1 201	2 387	1 017	960	1 977	843	685	1 528
2017	5 525	4 658	10 183	244	292	536	1 200	1 318	2 518	899	874	1 773	751	565	1 316
2018	2 631	3 134	5 765	185	308	493	635	765	1 400	460	644	1 104	338	454	792

	35-39 Yaş Grubu			40-44 Yaş Grubu			45-64 Yaş Grubu			65+		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2010	28	157	185	28	101	129	23	99	122	0	0	0
2011	496	783	1 279	311	450	761	368	566	934	28	21	49
2012	657	928	1 585	532	635	1 167	537	816	1 353	38	36	74
2013	744	906	1 650	571	635	1 206	484	690	1 174	17	22	39
2014	867	1 185	2 052	713	835	1 548	642	840	1 482	8	14	22
2015	782	529	1 311	595	377	972	744	585	1 329	14	17	31
2016	881	586	1 467	732	499	1 231	970	780	1 750	18	24	42
2017	805	484	1 289	694	406	1 100	915	692	1 607	17	27	44
2018	403	385	788	342	277	619	267	297	565	1	4	5

Kaynak: İş Kurumu Kastamonu İl Müdürlüğü

2010 yılı istihdam verileri incelendiğinde işe yerleşmelerine yardımcı olunanların 224'ü kadın, 1 112'i erkektir. Bu kişilerin yaş durumlarına göre ayrımları incelendiğinde en fazla yerleştirmenin 20-34 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Erkek iş arayanların 25-29 yaş aralığında olanlar, kadınların ise 20-24 yaş aralığında olanlar daha fazla istihdam edilmişlerdir.

2011 yılı verileri incelendiğinde Kastamonu İl Müdürlüğünde kayıtlı işsiz olan toplam 9 729 kişiden; 546'sı 15-19 yaş aralığında, 2 251'i 20-24 yaş aralığında, 2 164'ü 25-29 yaş aralığında, 1 745'i 30-34 yaş aralığında, 1 279'u 35-39 yaş aralığında, 761'i 40-44 yaş aralığında, 934'ü 45-64 yaş aralığında ve 49'u ise 65 yaş ve üstündedir. Görüldüğü üzere iş arayan işsizlerin çoğunluğu 20-24 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır.

2012 yılı verilerine göre ise Kastamonu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünde kayıtlı işsiz olan toplam 11 097 kişiden; %3,26'sı 15-19 yaş aralığında, %21,78'i 20-24 yaş aralığında, %20,61'i 25-29 yaş aralığında, %16,69'u 30-34 yaş aralığında, %14,28'i 35-39 yaş aralığında, %10,52'si 40-44 yaş aralığında, %12,19'u 45-64 yaş aralığında ve %0,67'si ise 65 yaş ve üstündedir. İş arayan işsizlerin çoğunluğu 20-24 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır.

2013 yılı verilerine göre İl Müdürlüğüne kayıtlı 11 556 işsizin %42,2'si kadın %57,8'i erkektir. En fazla kayıtlı işsiz, yaş grupları açısından bakıldığında 20-24 yaş grubunda görülmektedir. Bu yaş grubunu 25-29 yaş grubundakiler ve 30-34 yaş grubundaki işsizler izlemektedir. İl Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %0,3'ü 65 yaş üstünde yer alırken, %4,1'i 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

2014 yılı İl Müdürlüğüne kayıtlı 13 433 işsizin %40,4'ü kadın %59,6'sı erkektir. En fazla yaş grupları açısından kayıtlı işsiz %21,6 ile 25-29 yaş grubundadır. Bu yaş grubunu 20-24 yaş grubundaki ve 30-34 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir. İl Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %0,2'si 65 yaş üstünde yer alırken, %2,2'si 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

2015 yılı İl Müdürlüğüne kayıtlı 9 374 işsizin %54'ü kadın, %46'sı erkektir. Yaş grupları açısından en fazla kayıtlı işsiz %24,3 ile 20-24 yaş grubundadır. Bu yaş grubunu 25-29 yaş grubundaki ve 45-64 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir. İl

Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %0,3'ü 65 yaş üstünde iken, %3,9'u 15-19 yaş grubunda yer almaktadır. 2014 yılında kayıtlı işsiz sayısı 13 433 iken 2015 yılında kayıtlı işsiz sayısı %30,2 azalmış ve 9.374 olmuştur.

2016 İl Müdürlüğüne kayıtlı 10 731 işsizin %53,8'i kadın %46,2'si erkektir. "Yaş grupları açısından en fazla kayıtlı işsiz %22,2 ile 20-24 yaş grubundadır. Bu yaş grubunu 25-29 yaş grubundaki ve 45-64 yaş grubundaki işsizler takip etmektedir". Kastamonu İl Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %0,4'ü 65 yaş üstünde iken, %3,3'ü 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

2017 yılı İl Müdürlüğüne kayıt olan 10 183 işsizin %54,3'ü kadın %45,7'si erkektir. Tabloyu incelendiğimizde en fazla kayıtlı işsiz %24,7 ile 20-24 yaş grubunda görülmektedir. Bu grubu 25-29 yaş grubundaki ve 45-64 yaş grubundaki kayıtlı işsizler takip etmektedir. İl Müdürlüğüne kayıtlı işsizlerin %0,4'ü 65 yaş üstünde yer alırken, %5,3'ü 15-19 yaş grubunda yer almaktadır.

İl Müdürlüğünce 2018 yılında işe yerleştirilen toplam 5 765 kişinin %45,6'sı kadın, %54,4'ü erkektir. İşe yerleştirilenlerin %24,3'ü 20-24 yaş grubunda, %19,2'si 25-29 yaş grubundadır.

Tablo 4.14. *İşe yerleştirilenlerin eğitim durumlarına göre dağılımı (2010-2018)*

Yıllar	Toplam			Okuma-Yazman Bilmeyen			Okur-Yazar Olanlar			İlköğretim			Ortaöğretim			Önlisans			Lisans			Yüksek Lisans			Doktora		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2010	224	1 112	1 336	1	3	4	11	35	46	142	630	772	43	390	433	15	29	44	11	25	36	1	0	1	0	0	0
2011	3 481	6 248	9 729	232	253	485	86	61	147	1 647	3 366	5 013	965	2 022	2 987	329	324	653	213	216	429	9	6	15	0	0	0
2012	4 391	6 706	11 097	107	91	198	86	53	139	2 193	3 784	5 977	1176	2 116	3 292	464	378	842	349	278	627	16	6	22	0	0	0
2013	4 880	6 676	11 .556	88	65	153	86	61	147	2 421	3 565	5 986	1.259	2 203	3 462	574	454	1 028	437	320	757	15	8	23	0	0	0
2014	5 424	8 009	13 433	47	46	93	90	59	149	2 708	4 152	6 860	1.336	2 668	4 004	685	623	1 308	545	452	997	12	9	21	1	0	1
2015	5 059	4 315	9 374	87	46	133	84	40	124	2 516	2 205	4 721	1245	1 330	2 575	616	368	984	497	322	819	14	4	18	0	0	0
2016	5 777	4 954	10 731	133	56	189	75	25	100	2 840	2 454	5 294	1.391	1 571	2 962	685	425	1 110	645	417	1 062	8	5	13	0	1	1
2017	5 525	4 658	10 183	124	81	205	77	52	129	2 679	2 086	4 765	1.265	1 606	2 871	666	386	1 052	701	432	1 133	13	13	26	-	2	2
2018	2 631	3 134	5 765	2	11	13	35	31	66	1 521	1 744	3 265	548	962	1 512	282	191	471	236	186	422	7	9	16	-	-	-

Kaynak: İş Kurumu Kastamonu İl Müdürlüğü

2010 yılı istihdam verileri incelendiğinde işe yerleşmelerine yardımcı olunanların 224'ü kadın, 1 112'si erkektir. Bu kişilerin eğitim durumlarına göre ayrımlarına bakıldığı zaman en fazla işe yerleştirmenin ilköğretim düzeyinde ikinci sıradaki yerleştirmenin ise ortaöğretim düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tabloya göre değerlendirdiğimizde 2011 yılı sisteme kayıtlı işsizlerin %51,8'lik kısmının İlköğretim mezunu, %30'unun Ortaöğretim mezunu, %15,6'sının yükseköğrenim mezunu olduğunu görmekteyiz. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,6'sı İlköğretim mezunu, %25,8'i ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %53,4'ü ilköğretim mezunu, %33'ü ortaöğretim mezunudur.

2012 yılı İl Müdürlüğü kayıtlarında yer alan işsizlerin 6 706'sı erkek, 4 391'i kadındır. Toplam 11 097 kişiden; %1,78'i okuryazar değil, %1,25'i okuryazar, %53,86'sı ilköğretim mezunu, %29,67'si ortaöğretim mezunu, %7,59'u ön lisans mezunu, %5,65'i lisans, %0,20'si yüksek lisans mezunudur. Kayıtlı işsizlerin çoğunluğunu ilköğretim ve ortaöğretim mezunları oluşturmaktadır.

Tablo 4.14' e göre öğrenim durumları açısından 2013 yılı değerlendirildiğinde kayıtlı işsizlerin %51,8'lik kısmının İlköğretim mezunu, %30'unun Ortaöğretim mezunu, %15,6'sının yükseköğrenim mezunudur. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,6'sı İlköğretim mezunu, %25,8'i ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %53,4'ü ilköğretim mezunu, %33'ü ortaöğretim mezunudur.

Tabloya göre 2014 yılı değerlendirildiğinde kayıtlı işsizlerin %51,1'lik kısmının İlköğretim mezunu, %29,8'inin Ortaöğretim mezunu, %17,3'ünün yükseköğrenim mezunudur. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,9'u İlköğretim mezunu, %24,6'sı ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %51,8'i ilköğretim mezunu, %33,3'ü ortaöğretim mezunudur.

Tablo4.14'e göre incelendiğinde 2015 yılı kayıtlı işsizlerin %50,4'lük kısmının İlköğretim mezunu, %27,5'inin Ortaöğretim mezunu, %19,4'ünün yükseköğrenim mezunudur. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,7'si İlköğretim mezunu, %24,6'sı ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %51,1'i ilköğretim mezunu, %30,8'si ortaöğretim mezunudur.

Tabloya göre öğrenim durumları incelendiğinde 2016 yılı kayıtlı işsizlerin %49,3'lük kısmının İlköğretim mezunu, %27,6'sının Ortaöğretim mezunu, %20,4'ünün yükseköğrenim mezunudur. İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlerin %49,2'si İlköğretim mezunu, %24,1'i ortaöğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %49,5'i ilköğretim mezunu, %31,7'si ortaöğretim mezunudur.

Öğrenim durumları açısından incelendiğinde 2017 yılı kayıtlı işsizlerin %46,8'lik kısmının İlköğretim mezunu, %28,2'sinin Ortaöğretim mezunu, %21,7'sinin yükseköğrenim mezunudur. Kastamonu İl Müdürlüğünce kayıtlı kadın işsizlerin %48,5'i İlköğretim mezunu, %25'i yükseköğretim mezunudur. Erkek işsizlerin %44,8'i ilköğretim mezunu, %34,5'i ortaöğretim mezunudur.

2018 yılında işe yerleştirilenlerin %56,6'sı İlköğretim mezunu, %26,2'si Ortaöğretim mezunu ve %15,8'i Yükseköğretim mezunudur.

Tablo 4.15. *İşe yerleştirilenlerin sektörel dağılımı (2018)*

Sektörler	Kadın	Erkek	Toplam
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	-	16	16
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	7	152	159
İmalat	1 483	1 274	2 757
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretim ve dağıtımı	6	27	33
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	1	-	1
İnşaat	20	146	166
Toptan ve Perakende Ticaret	403	438	841
Ulaştırma ve Depolama	13	107	120
Konaklama ve Yiyecek İçecek Hizmetleri	198	254	452
Bilgi ve İletişim	7	4	11
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	6	5	11
Gayrimenkul faaliyetleri	4	2	6
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	84	104	188
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	39	177	216
Eğitim	89	26	115
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	43	18	61
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	3	4	7
Diğer hizmet faaliyetleri	225	380	605
Toplam	2 631	3 134	5 765

Kaynak: İŞKUR

İl Müdürlüğü tarafından 2018 yılında en fazla işe yerleştirme %47,8 ile 'İmalat' olmuştur. Bu sektörde işe yerleştirilenlerin çoğu kadındır ve bu sektörde yerleşen kadın sayısı 1 483 'tür. %14,6 ile 'Toptan ve Perakende Ticaret ve %10,5 ile 'Diğer Hizmet Faaliyetleri sektöründe olduğu görülmektedir.

Tablo 4.16. *Toplum yararına program (TYP)'a göre işe yerleşenlerin sayısı, 2018*

Toplum Yararına Program (TYP)							
Meslek	**Açılan Program Sayısı**	**Katılımcı Sayısı**			**İşe Yerleştirilen Katılımcı Sayısı**		
		Kadın	**Erkek**	**Toplam**	**Kadın**	**Erkek**	**Toplam**
Beden İşçisi (Genel)lam	88	1 422	987	2 409	1 422	987	2 409
Toplam	88	1 422	987	2 409	1 422	987	2 409

Kaynak: İşkur, 2018

4.4. Kurslar

Tablo 4.17. *Kurslara ilişkin veriler toplamı*

Genel Toplam							
Program	**Açılan Kurs/ Program Sayısı**	**Katılımcı Sayısı**			**İşe Yerleştirilen Kursiyer/Katılımcı Sayısı**		
		Kadın	**Erkek**	**Topla**	**Kadın**	**Erkek**	**Toplam**
MEK – İstihdam Garantisiz	3	66	4	70	-	-	-
MEK –İstihdam Garantili	8	168	26	194	23	2	25
MEK- Özel Politika	13	293	5	298	2	-	2
Kurs Toplam	24	527	35	562	25	2	27
Toplum Yararına Program	88	1 422	987	2 409	1 422	987	2 409
İşbaşı Eğitim Programı (Staj)	332	792	337	1 129	282	129	411
Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi	11	160	70	230	-	-	-
Genel Toplam	455	2 901	1.429	4 330	1 729	1 118	2 847

Kaynak: İŞKUR

Kastamonu İŞKUR tarafından 2018 yılında 88 Toplum Yararına Program, 24 Mesleki Eğitim Kursu, 332 İşbaşı Eğitim Programı ve 11 Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi olmak üzere toplam 455 kurs/program düzenlenmiştir. Bu programlardan bazıları

kurslara devam etmektedir. İl müdürlüğünce uygulanan projelere toplamda 4 330 katılımcı ve kursiyer katılmıştır. Katılımcıların %67'si kadın, %33'ü erkektir.

Düzenlenen kurs ve programlara katılanların %65,8'i istihdam edilmiş olup, istihdam edilenlerin %60,7'si kadın, %37,3'ü erkeklerden oluşmaktadır.

Kastamonu İŞKUR tarafından 2017 yılında yapılan İşgücü Piyasası Anketi Sonuçlarına göre Kastamonu ilinde işverenlerin; Makineci (Dikiş), Marangoz, NC/CNC Tezgah Operatörü, Satış Danışmanı ve Garson (Servis Elemanı) mesleklerinde işçi bulmakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır. Bu mesleklerle ilgili Kurumumuzca 2018 yılında 122 kurs/işbaşı eğitim programı açılarak 1.107 kişinin katılımı sağlanmış ve 373 kişi istihdam edilmiştir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca toplumun kadına yüklemiş olduğu sorumluluklar ve roller nedeniyle kadın ekonomi piyasasından, iktisat teorilerini destekler bir şekilde dışlanmıştır. Türk toplumunda geçmişten günümüze kadar kabul gören; "kadının yeri evidir" görüşü ile kadının konumu özel olan ev alanı ile sınırlandırılmıştır. Türkiye'de kadın istihdamına dair verileri incelediğimizde iç açıcı sonuçlarla karşılaşmadığımız bir gerçektir. Kadınların istihdama en fazla katıldıkları sektör; hizmet sektörüdür. Ulaştırma, depolama, konaklama, yiyecek hizmetleri, gayrimenkul faaliyetleri, finans ve sigorta faaliyetlerinin yer aldığı hizmet sektöründeki meslek gruplarının "kadın işi" olduğu düşünülmektedir. Çünkü meslek grupları da toplumsal yargılara göre cinsiyet ayırımlarına maruz kalmıştır. Teknolojinin hızla ilerlediği ve bilginin önem kazandığı bir dönemde hiç şüphesiz eğitimli bireylerin istihdamı mümkün olacaktır. Kadınların eğitim düzeylerinin düşüklüğü istihdama katılmalarının önündeki bir engel olarak görülmektedir. Eğitim düzeyi düşük olan kadınlar ise, vasıf ve nitelik gerektirmeyen, güvencesiz ve düşük ücretli bir işte çalışmaktadır. Bu da kayıt dışı istihdamı arttırmaktadır. Türkiye'de kadın istihdamının düşük olmasının temel sebebi eğitim düşüklüğü olarak görülse de, daha etkili olan sebepler evlenmeleri (eş olmaları), çocuk sahibi (anne olmaları) olmalarıdır. Devlet, bu soruna çözüm getirebilmesi için çalışan kadınlara ek hizmetler sunmalıdır. Bu hizmet; evde çalışma, yarı zamanlı çalışma, kreş imkânı olarak sağlanabilir. Kadınların iş gücüne dâhil olabilmesi için kadınların mesleki yetiştirme kurslarında eğitilmeleri gerekir. El emeğini kullanmak isteyen kadınlar için belediyelerin pazar alanları oluşturarak yardımcı olmaları gerekir. Mesleki eğitim kurslarında çocuklu kadınlar için kurs içerisinde kreş hizmeti verilmeli, kadının bakımına yardımcı olunmalıdır. Kadınlara kurs sonunda işe yerleştirme olanağı sağlanmalıdır. Devlet girişimci kadınlar için, girişimcilik faaliyetlerini gerek hibe gerek kredi ile desteklemelidir. Kadınların sigortasız, güvencesiz ve zor şartlarda çalıştırılmasına karşı tedbirler alınmalıdır. Çalışma alanında yapılan her türlü ayırımcılık, sözlü veya fiziki taciz, ücret farklılığı gibi sorunlar çözülmelidir. Tüm bu politikaların yanında; çalışma alanlarında, mesleklerinde başarılı olunması kadının elindedir. Özellikle karakteristik olarak iş hayatında duygusal olmamaları, objektif olmaları gerekir. Öğrenmeye açık olmaları, özgüvenli olmaları, fiziksel olarak daha dayanıklı olmaları, kararlı ve çözüm odaklı olmaları iş hayatlarında daha verimli

olmaları için gerekli şartlardır. Başarılı bir kadın profilinin özellikleri bu maddeler iken, kadınları verimsiz kılan özellikler ise tam tersidir.

İstihdam kavramı ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için gerekli koşullardan biridir ve gün geçtikçe önem kazanmaktadır. İşsizlik oranlarının düşüklüğü ve istihdam oranlarının yüksekliği ekonomide tek başına yeterli olmasa da önemli bir etki derecesine sahiptir. İstihdam oranlarında artış gerçekleştirebilmek için kadınların işgücü piyasasına katılımını sağlamak, ülkenin gelişmişlik düzeyinin artmasında ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasında büyük önem arz etmektedir.

Sonuç olarak Kastamonu ilinde istihdam oranlarına bakıldığında kadın istihdam oranı, erkek istihdam oranına göre düşüktür. İşsiz sayısına bakıldığında ise kadın işsiz oranı daha yüksektir. Kastamonu ilinde kadınlar daha çok hane içi üretime katılmaktadır.

İşgücü piyasasına kadınların dahil olmasıyla beraber ekonomik faaliyetler içerisinde önemli katkılar sağlamaları, daha fazla kadınların işgücü piyasalarında yer almaları için birtakım düzenleme ve çalışmalar yapılmalıdır. Kadın istihdamını artırabilmek için toplumsal olarak kadına bakış açısı değiştirilmeli ve kadınında birey olarak çeşitli haklara sahip oldukları göz önünde bulundurulmalıdır.

Kadınlar çalışma hayatında ve karar alma mekanizmalarında etkin bir şekilde rol alması sağlanmalıdır.

İstihdamda kadın- erkek eşitliğinin sağlanması ve kayıt dışı istihdamla mücadele amacıyla çalışan annelerin prim ödeme gün sayısı aralıkları ile orantısal bir biçimde birer hafta artırımlı olarak doğum izni kullanabilmeleri sağlanmalıdır.

Özel sektörde çalışan kadınların doğum sonrasında işe tekrar dönüşleri garanti altına alınmalı, aksi durumda etkin bir denetim sağlanmalıdır. Çalışan annelerin çocuklarının bakımıyla ilgili kaygıları giderilmeli, bunun içinde kurumların kreş hizmeti sağlamalıdır. Kurumlardan kreş hizmeti sunamayanlar ise bu konuda annelere ekonomik destek verici düzenlemeler geliştirmelidir.

Yemek yapma, temizlik gibi ev işlerinde ve yaşlı ve çocuk bakımı gibi işlerin sadece kadınların sorumluluğundaki işler olarak algılanmaması için kamu spotları ve ilkokul çağından başlayarak bu yönde eğitimler verilmelidir.

Meslek liselerinde eğitim alacak kız çocukları için geleneksel alanlarda değil, bilgi teknolojileri ve bilgisayar gibi günümüzde talep gören alanlara yönlendirilmelidir. Eğitimin tüm aşamalarına kadınların erişimi sağlanmalıdır, fakat meslek liselerinde verilen eğitimin işgücü piyasasının talepleriyle bağlantısı iyi kurulmalı, meslek lisesi mezunu kadınlar arasında görülen işsizliğin önüne geçilmelidir. Ülkemizde 81 ilimizde üniversitenin kurulmuş olması kadınların üniversite eğitimlerinin almasında avantaj olmuştur. Üniversite eğitimi alan kadınların istihdama katılım oranının daha yüksektir.

KOSGEB ve İŞKUR'un girişimci olmak isteyen kadınlara verecekleri eğitimlerde işbirliğine gidilmeli, İŞKUR'un ya da KOSGEB'in vereceği eğitimlerin devamında işletme kurmak isteyenlere finansal kaynak sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Adaçay, F. (2014). *Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma*. İstanbul: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Akdemir, S., Davarcıoğlu Özaktaş, F., & Aksoy, N. (2019). *Türkiye'de ve Seçilmiş Ülkelerde Kadının İşgücü Piyasasındaki Yeri.* Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi, 43, 184-202. doi:10.17.498/kdeniz.535058.

Arendt, H. (2003). *İnsanlık Durumu*. (Çev. Bahadır Sina Şener), İkinci Baskı, İstanbul: İletişim Yay.

Buğra, A. & Özkan, Y. (2014). *Akdenizde Kadın İstihdamının Seyri.* Ankara: İletişim Yayınları.

Demir, Ö. (1995). *İktisat ve Yöntem*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Dilek, S (Ed.). (2019). *İktisada Giriş II.* İstanbul: Beta Yayınları.

Dilek, S. (2017). *Oyun Teorisi Eşliğinde Sanayi Ekonomisine Giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Doğruluk Payı, 2018'de Kadın İstatistikleri, https://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-de-kadin-istatistikleri25.08.2019.

Dökmen, Z. Y. (2009), *Toplumsal Cinsiyet,* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Dönmezer, S. (1990). *Sosyoloji*. Onuncu Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Eliuz, Ü. (2011). Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak, International Periodical for the Languages, *Literature and History of Turkish or Turkic, 6/3:* 221-232.

Eyüpoğlu, D. (2003). *2001 Krizi Sonrasında Işsizlik Ve Çözüm Yolları*. Ankara: Milli Prodktivite Merkezi Yayınları.

Fidan, M. (2019). Türkiye ve Dünya İktisat Tarihi. Serkan Dilek (Ed.), *İktisada Giriş II* (s. 215-272). İstanbul: Beta Yayınları.

Geremir, H, N. (2014). Türkiye'de işgücü piyasası ve kadınların işgücüne katılımı. *F Dergi,8*: 13-22.

http://turkishstudies.net/Makaleler/905298714_17_%C3%BClk%C3%BC_eliuz.pdf (Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2017).

Ilgın, Y. (1995), *Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye'deki Boyutları*, Ankara: Devlet Planma Teşkilatı Uzmanlık Tezi.

İŞKUR (2010). *T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Kastamonu İl Müdürlüğü 2010 Yılı Faaliyet Raporu*.

İŞKUR (2011). *T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2011 Yılı Faaliyet Raporu.*

İŞKUR (2012). *T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2012 Yılı Faaliyet Raporu.*

İŞKUR (2013). *T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2013 Yılı Faaliyet Raporu.*

İŞKUR (2014). *T.C. Türkiye İş Urumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2014 Yılı Faaliyet Raporu*

İŞKUR (2015). *T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2015 Yılı Faaliyet Raporu.*

İŞKUR (2016). *T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2016 Yılı Faaliyet Raporu.*

İŞKUR (2017). *T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2017 Yılı Faaliyet Raporu.*

İŞKUR (2018). *T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Kastamonu Çalışma Ve İş Kurumu İl Müdürlüğü İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2018 Yılı Faaliyet Raporu.*

Karadeniz, O. (1999). *Türkiye'de yabancı kaçak işçilik*. Türk-İş 1999 Yıllığı.

Kasnakoğlu, H. (2001). *Eksik istihdam kavramı ve istatiksel ölçümü*. Ankara: DİE Yayınları Çalışma İstatistikleri

Kutluay Tutar, F., Şahin, H. (2017). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Kadın İstihdamının Analizi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 16(2), 40-57. 1 Eylül 2019 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/328663 sayfasından erişilmiştir.

Mollaibrahimoğlu, M (2016). *Feminist İktisat Türkiye'de Kadın Emeği ve İstihdamı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özkaplan, N. (2010). İş ve aile yaşamı dengesi: yeni bir olanak mı? *İktisat Dergisi, 514*: 43-47.

Parasız, İ. (1998). *Türkiye ekonomisi: 1923'ten günümüze kadar iktisat ve istikrar politikaları.* İstanbul: Ez i Yayınevi.

Toksöz, G. & Erdoğdu S. (1998). *Sendikacı kadın kimliği*. Ankara: İmge Kitapevi Toksöz, G. (2011), Kalkınmada Kadın Emeği, İstanbul: Varlık Yayınları.

Toksöz, G. (2011), *Kalkınmada Kadın Emeği, İstanbul*: Varlık Yayınları.

Törüner, M. & Lordoğlu, K. (1991). *Çalışma ekonomisi*. İstanbul: Befa Yayınları Türkiye İstatistik Kurumu, Çocuk İşgücü Anket Sonuçları, 2012).

TÜİK (2017). *Hane halkı işgücü anketleri*.

TÜİK (2018). *Hane halkı işgücü anketleri*.

TÜİK (2015). *Hane halkı işgücü anketleri*.

TÜİK (2016). *Hane halkı işgücü anketleri*.

Türkbal, A. (2005), İktisada *Giriş*, İstanbul: Aktif Kitapevi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2013). *Her Alandaki Kadın İstihdamının Artırılması ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu*. Ankara: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu.

Yereli, A. & Karadeniz, O. (2004). Türkiye'de kayıt dışı istihdam vergi kayıp ve kaçakları üzerine etkileri. Ankara*: e-Yaklaşım Dergisi,138*: 835-852.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Selda BALCI

Doğum Yeri ve Yılı : Kastamonu / 1990

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : selda_3790@hotmail.com

Buraya resminizin dijital formu gelecek (3.5cm x 3cm)

Eğitim Durumu

Lise : Kastamonu Yabancı Dil Ağırlıklı Kuzeykent Lisesi

Lisans : Samsun 19 Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi - İktisat Bölümü

Mesleki Deneyim

İş Yeri : Kastamonu Üniversitesi - Çatalzeytin Meslek Yüksekokulu (2015-Halen)